

Vita sancti Willebrordi

<https://hdl.handle.net/1874/330554>

VIT in brittannia .I. CAPITULUM.

F insula prouincia northarumbrana.
quidam patfamilias genere saxo et
nomine willigis religiosam in xpo
cum coniuge & omni domo sua sicut
post signis patefactum est uitam agens.
nam relicto habitu sc̄ari monachicam ele
git c̄uersationē. ac non multo post crescen
te in eo feruore uite sp̄ualis. artiori animi
studio. solitaria se ipsum mancipauit diste
tione in promunctoris que mari oceano
& humbri flumine cinguntur. ibi etiam
multo t̄p̄e in quodā paruo oratorio sc̄i
andree apli xpi nomine dedicato. in ieu
niis et orationibus & uigiis deo seruiēs.
ita quod etiam miraculorū signis claruit.
& nom̄ eius celebre factum ē. nec conflu
entes cessabat ad se t̄bas suauissima ūbi
dei ammonitione cohortari. sed & illius
gentis regi. et optumatis honorabilis
effectus ē. in tantum ut ei aliquas t̄rarū
possessiunculas. illis pmunctoris adiacen
tes. ad edificandam dō eccl̄am dono p̄pe
tuo contulerint. in qua p̄uis pat̄ modicā
quidem sed honestam dō seruientiū adu
nauit conḡgationē. in qua & post multa
plures sc̄i laboris agones. a dō coronatus. cor
pore req̄esceit. et posteris eius usq; hodie ex
sanctitatis eius traditione possident. quorū

77
ego meritis et ordine extremus. eandē cellu-
lam p̄ successiones legitimas suscepi guber-
nandam. qui hāc historiam sanctissimi pa-
tris & summi doctoris Wullibrordi. te iubē-
te beatissime pontifex beornarde consēpsi.
qui tanto pat̄ & sūmi s̄c̄doti dignitate & ge-
neris posteritate. et sanctorū locoꝝ obseruati-
one. que ab eo in dei honore c̄structa esse
noscuñt. sc̄dm datam t̄ a dō grām. heres dig-
nissimus extitisti. . II.

Et ut eiusdem sancti patris Wullibrordi alti-
tatis originem et in uero ma-
tris diuine electionis repetam p̄sagia. reuer-
tar unde egressus sum. Nam sicut sc̄ssimus
p̄cursor domini nr̄i ihu xp̄i beatus loh̄es
baptista. ex uero matris deo sc̄ficatus. religi-
osis parentibus ut eūglica narrat historia.
xpm ceu solem p̄cedēs lucifer. multus in salu-
tem pfuturus. natus ē. ita & sc̄s Wullibro-
di in plurimoz genitus salutē. religiosi-
parentibus natus esse dinoscit. Nam uir ue-
nerabilis Wulligis de quo nobis paulo ante
sermo fuit. adhōc tantum deo predestinan-
te matrimonio iunctus est. ut talis ad profec-
tum multoz populorū ex eo ederet̄ p̄les. Igi-
tur uxor eius mat̄ scilicet beati Wullibro-
di. in tempesta noctis quiete celeste in sōnis
uidit orōma. nam uisum est ei quasi nouam
in celo uideret lunam. quā crescentem usq;

dum plena uidebat eē. cū diligentius intueretur. &
repentino cursu lapsa ruit in oseus. Qua deuora
ta. eius intima splendore perfusa sunt. Inuigilās
uero. timore p̄territa. cuiusdam hoc religioso p̄s
bitero reuulit somnū. Iuo q; int̄rogante si ea noc
te qua euasio facta est. suo more solito uingeret̄
uuro. accepta ab ea eius rei c̄fessione. ita respond̄.
Luna quā ex modico uidisti in magnū creuisse.
filius ē quem in ea nocte c̄cepisti. qui luce uerita
tis caliginosos tenebrarū errores discutiet. & q̄c
q; prexerit. comitāte sup̄ni luminis splendore.
plenū suę p̄fectionis ostendet globū. coruscan
te q; rumoris eius candore. & mox pulchritudi
ne. multoz in se alliciet aspectū. Cuius somni
int̄pretationē. rerū ueritas subsequuta est. **III.**

Factū est post circūm dierū pepit mulier filiū.
fac̄ q; baptismatis fonte regenāto. imposuit
pat̄ nom̄ h̄yllibrord̄. & statim ablactatū iñfan
tulū. tradidit rhypensis eccl̄e fr̄ib̄. religiosis
studis. & sac̄ lit̄is erudiendū. ut fragiliore etas
ualidiorib̄ inualesceret disciplinis. ubi nichil
uideret nisi honesta. nichil audiret nisi sancta.
Quē diuina mox gr̄a. ab ineunte pueritia. &
sensu p̄ficere. & moribus pollere. quantū ad ta
les c̄gruit annos concessit. ita ut nr̄is temp̄rib̄
nouū samuhel nasci putares. de q̄ dictū est.
Puer autem samuhel p̄ficiēbat atq; crescebat.
& placebat tam deo quā hominibus. Ibi q; in

p̄dicto monastio multis p̄futura. puer clerica
 tus accep̄ tonsurā. & pia p̄fessione monachū se
 fecit eē. & inter cet̄os eiusdem sc̄ssimi monas
 terii adolescentes enutritus. nulli alaētate mi
 nor. nulli humilitatis officio sc̄ds. nulli dilec
 tionis studio inferior. sed sic cotidie bone in
 dolis p̄lier p̄ficiebat. ut teneros puerit̄e annō
 morum h̄grauitate transcenderet. factus q; est
 grandeuus sensu. qui corpuscule fuit modic⁹ &
 fragilis. IIII.

Igitur in sac̄s eruditionibus. & in om̄i sobrieta
 te. morū q; honestate. beatissimus adolescēs
 usq; ad uicesimū etatis sue annū p̄ficiens. ar
 toris uite ardore succensus. & p̄gnationis
 amore instigatus est. Et quia in hibernia sco
 lasticam eruditionem uiguisse audiuit. etiā
 quorūdam scoꝝ uirorū fama narrante conū
 sationē. incitatus. & p̄cipue beatissimi pat̄s
 & epi eḡbt̄i qui cognomento sanctus uocabatur
 nec̄n̄ & uiḡbt̄i uenerabilis uiri & saēdotis dei.
 quorū utq; ob celestis pat̄e amorē. domo. p̄ata.
 cognatione q; relicta in hiberniam secessit. ibi q; int̄
 dulcissimos sup̄ne contemplationis fructus se
 c̄to nudus. d̄o plenus. solitariam cotidie haurie
 bat conūfationē. hoz beatus adolescens emu
 lari cupiens religionem. cum conuenientia sui
 abbatis & fratrum. in h̄ybniā ueloci cursu cō
 tendit. p̄dictoz patrum se familiaritati con

uulgēs. quatinus ceu prudentissima apis. ex eoz
ppinq̄tate mellifluos pietatis carpit flores. & in
sui pectoris alueari. dulcissimos uirtutū fauos ē-
strueret. Ibi. xii. annis int̄ eximios pie religionis
& sacre lectionis magistros futū multoz p̄toz p̄-
dicator. erudiebat. donec occurreret in uirum p̄-
fectum et in etatem plenitudinis xpi. V.

TRICESIMO itaq; et t̄cio status sue anno. maior
eḡgio uiro fidi flāma crescebat in pectore. ita.
ut parū ei uideatur sibi soli tanq̄pp̄ modo in reli-
gionis sc̄itate sudasse. si non et aliis quoq; in ueri-
tatis p̄dicatione p̄desset. Audiuit in borealibus
partib; messē quidem multam eē. sed oparios
paucos. Sed ut somni d̄o dispensante impleretur
ueritas. quod mat̄ olim de eo se uidisse testabatur.
sue c̄seus uolūtatis. licet adhuc diuine dispensa-
tionis ignarus. illas in partes nauigare cogitauit.
et clarissima eūglice p̄dicationis luce. t̄pentes
longa infidelitate p̄tos si dei eēt uoluntas illustra-
re. Assumptis ḡ secum xi. fr̄ibus. eo fidi feruore ar-
matis. quo et ipse. nauim conscendit. quorum ali-
qui postea prop̄t p̄dicationis eūglice instātiā
martirio coronati sunt. aliqui ū ep̄atus ordinē
accipientes. post sc̄e p̄dicationis labores. in pace
queuerunt. Iḡ uiro d̄i cū sociis sic p̄ diximus na-
uigante. p̄spo cursu in ostis rheni fluminis ue-
la deposuit. ibi q; optata telluris statione reso-
cillati. mox ad castellum *TRAIECTVÆ* quod in
ipsa ripa fluminis eiusdē situm est puenerunt.

79
in quo etiam post aliqd tempus dō donāte & ūbo
fidei crescente. idem scs **WILLIBRODVVS**. sedē epat'
sui habuit. Sed quia eadē gens fresonum. in loco q'
idē edificatū est castellū cum rege suo radbodo
paganis adhuc ritibus sorduit. uisum ē uiro dei
franciā contendere. ac ducē illorū adire pippinū.
uirum strenuū. tūmphis clarum. & moribus pro
bum. Qui eum cum omni honore suscipiens. nolēs
q; tanto doctore se uel suā p̄uari gentē. loca ei oportuna.
intra t̄minum regni sui p̄uidit. quo potuisset
idolatē spinas extirpare. & purissima ūbi dei
semina. p̄ munda noualia habundātius spargere.
ut impleret̄ p̄phicū illud p̄ceptū. Nouate uobis
noualia. & nolite serere sup̄ spinas. .VI.

Cumq; studiosissime uir dei p̄ loca singla discur
rendo. optatū eūḡlizandi opus exercuisset & se
mina uite sup̄ne gr̄e rore irrigante. longe lateq; ī
agris multorū cordium ad eius p̄dicationē ūbrime
pullulassent. congaudens p̄dictus francorū dux
eius sc̄issima deuotione et uerbi dei clarissima
multiplicatione. maioris p̄fectus occasione. pru
denti cogitabat consilio eum romam mittere.
ut a domno ap̄lico **SERGIO**. uiro sc̄issimo tētem
poris. in sūmi sac̄doti honorem ordinaret̄. qua
tinus ap̄lica benedictione & uissione suscepta.
maiori ab eo missus fiducia roboratus in opus
eūḡli reuerteretur. iuxta illud ap̄licū. Quom̄
p̄dicabunt. nisi mittant̄. Quod cum uiro dei p̄
suadere temptaret. renuit p̄mum. nec se tante

auctoritatis honore dignum esse referebat. enume-
ratisque apostolice sanctionis preceptis. longe se inferiore
huic uirtutum catalogo assererat. quem egregius mun-
di predicator. filium suum timotheum erudierat. oportere episcopum
habere censuit. Dux uero econtra religiose suaserat. quod
uir dei uerecunde negauit. Tandem omnium unanimitate
uictus. et quod maius est dei dispensatione coactus
consentit. magis uolens plurimorum humilitate obedi-
re consilio. quam suam pertinaciter defendere uoluntatem.
Et sic cum honorifica legatione et muneribus apostoli-
ce auctoritati condignis. romam directus est.

Sed die quarta prius quam illo ueniret. **VII.**
beatissimus apostolicus anglica in sonis responsi-
one admittitur. ut illum cum summo honore sus-
cipet. et quod multarum esset animarum illumina-
tor futurus. a deo quoque electus. et ad hoc ueniret ut
summi ab eo sacerdoti honorem suscipet. nichilque ei
negandum esse quicquid peteret. Qua factus ap-
tolicus ammonitione certus. cum gaudio magno
et summo eum suscepit honore. et ut in eo fidei ag-
nouit feruorem. religionis deuotionem. sapientie
plentudinem. die competenti populo adueniente. ad-
uocatis uenerabilibus in societate ministerii sa-
cerdotibus. publice in ecclesia beatissimi PETRI
principis apostolorum cum magna dignitate. more
apostolico ordinauit eum archiepiscopum. ac ordinato-
nom imponit ei clemens. uestimentisque suis
sacerdotalibus induit eum. et quasi superhume-
rali sacro aaron pallio. dignitatis et indumenti

confirmavit gl̄a. & quodcūq; uoluit uel petiuit.
 aut in pat̄cinijs sc̄oz. aut in rebus eccl̄iasticis. cū
 tota m̄tis alaētate tradidit illi. firmatū q; bene
 dictione. donis ditatum. cū salutaribus p̄ceptis
 iterum remisit eum in opus euangl̄ii. **VIII.**

Acepta etiam ap̄lice auctoritatis benedicti
 one. cū maiori fiducia. deuotus ūbi dei p̄di
 cator. ad p̄fatū francoz. ducē reḡssus est. Qui cū
 cum sūma honoris magnificentia receptū. cū
 sue potestatis amuniculo in op̄ euangl̄ii direx̄.
 maxime tñ in borealibus regni sui partibus.
 ubi ob raritatem doctorū. uel duritiam habi
 tator. fidi flāma minus relucebat. Eo q; uir dei
 instantius illis in regionibus semina uite spar
 serat. quo plus necessarium antiquā ignorātie
 famem depellere p̄spexerat. Quale diuina gr̄a
 adiuuāte illis in locis fructū fecisset. testes sūt
 usq; hodie pl̄i. per ciuitates. uicos & castella. q̄s
 ad ueritatis agnitionē. & ad unius om̄ipotētis
 dei cultum pia admonitione p̄duxerat. testes
 quoq; eccl̄e. quas p̄ loca singla construxerat.
 testes & d̄o famulantium conḡgationes. quas
 aliquibus adunauit in locis. **VIIII.**

Temptauit quoq; idē uir dei. ultra francoz
 regni fines. celestis doct̄ne flumina deriuare.
 nam tunc temporis regē fresonum radbodū cū
 sua gente paganū. non timuit adire. Et quoq;
 prexerat. ūbum dei cum om̄i fiducia loqueba
 tur. Sed p̄fatus fresonum rex uirum d̄i humili

tatis gratia benigne suscepit. nullis tñ uite fom-
tis saxeam eius cor emolliri potuit. Et dum ap̄ eū
uir dei se fructificare non posse agnouit. ad fero-
cissimos danorum p̄tos iter euangl̄izandi conū-
tit. Ibi tñ ut fertur regnabat ongenus. homo
om̄i fera crudelior. & omni lapide durior. Qui
tamen iubente deo. ueritatis p̄conem honorifi-
ce tractabat. Qui dum obduratum moribus. &
idolat̄e deditum. & nullam melioris uite sp̄e ha-
bentem offendit. acceptis tunc t̄ginta eiusdem
pat̄e pueris. ad electos a deo p̄tos regni francoꝝ re-
uerſi festinavit. Sed in eo ip̄so itinere. catezizatos
eosdem pueros uite fōte abluuit. ne aliquod ppt̄
picula longissima nauigu. uel ex insidiis ferocis-
simoz terre illius habitatorum damnū paterēt
in illis. uolens antiqui hostis p̄uenire astutias.
& domini sacramentis animas munire acq̄uistas.

Et dum pius ubi dī p̄dicator iter agebat. **X.**
p̄uenit in c̄finū fresonū & danoz. ad quandam
insulam que a quodā dō suo fōsite fositeslant ap-
pellatur. quia in ea eiusdē dei fana fuere c̄structa.
Qui locus a paganis in tanta ueneratione habeba-
tur. ut nichil in eo uel animalium ibi pascentū.
uel aliarum quarumlibet rerum quisquam gen-
tilium tangere audēt. nec etiā a fōte qui ibi ebul-
liebat aquam haurire n̄ tacēt p̄sumeret. Quo eū
uir dī tempestate iactatus cēt. mansit ibidem
aliquot dies. quousq; sepositis tēpestatibus.
oportunum nauigandi tempus adueniret. Sed

paruipendens stultā loci illius religionē uel fero
 cissimum regis animū. qui uiolatores sacroy illius
 atēssima morte dāpnare solebat. tres homines in
 eo fonte cum inuocatione scē trinitatis baptizabat.
 sed & animalia in ea terra pascentia. in cibaria suis
 mactare p̄cepit. Quod pagani intuentes. arbitra
 bantur eos uel in furorem uerti. uel etiā ueloci mor
 te uelle perire. Quos cum nichil mali cernebant
 pati. stupore pert̄rti. regi radbodo quod ui
 debant factum retulerunt. .**XI.**

Qui numio furore succensus in sac̄dotē dī uiui.
 suorū inurias deoy ulcisci cogitabat. & per
 tres dies semp̄ tibus uicibus sortem mittebat. &
 nunquam dampnatorum sort. dō uero defenden
 te suos sup̄ seruū dī uel aliquē ex suis cadē potu
 it. nisi unus tantū ex socis sorte monstrat̄ et mar
 tiri coronatus est. Vocabat̄ uero uir sēs ad regē &
 multū ab eo increpatus est. quare sua sacra uio
 lasset. et inuiriā dō suo fecisset. Cui p̄co ueritatis
 constanti animo respondit. Non ē deus quē colis
 sed diabolus. qui te pessimo errore o rex deceptū
 habet. ut animā tuam cōstradat flammis. Nō
 est enim d̄s nisi unus qui creauit celū & terram.
 mare. & om̄a que in eis sunt. quē qui uera fide co
 lit uitā habebit semp̄ternam. cuius ego seruus
 hodie tibi testificor. ut ab antiqui erroris uani
 tate quē coluerunt patres tui. tandem aliquan
 do resipiscas. & credens in unū deum om̄ipotentē
 dñm n̄m ihm xpm. & uite fonte baptizatus ablu

af omnia peccata tua. et proiecta omni iniquitate.
& iniusticia deinceps nouus homo uiuas in omni sobri-
etate. iusticia & scititate. Hoc facies. cum deo et
scis eius gloriam possidebis sempiternam. Si uero me con-
tempnis uiam salutis tibi demonstrantem. scito cer-
tissime quod eterna supplicia & infernales flamas
tu cum diabolo cui obtempas sustinebis. Ad hec
rex miratus respondit. **V**ideo te minas nostras
non metuisse. & uerba tua esse sicut & opera.
Ipse ergo rex & si noluit ueritatis predicatori credere.
tamen ad pippinum ducem francoy cum honore
remisit eum. **XII.**

Qui in eius letatus aduentu rogauit eum predesti-
nato ubi dei operi insistere. & radicatis quod ido-
latrie spinis ubi dei instant per loca singula
serere. Quod etiam pius predicator haud segniter im-
plere satagebat. circueus omnes illius terre regiones.
per urbes. uicos. castella. ubi pius euangelizabat.
exhortans omnes quatinus bono animi proposito.
in uere fidei permanerent firmitate. Et dum per dies
singulos numerus cresceret fidelium. & maior cre-
dentium turba ad uerbi dei agnitionem conflueret
perunt plurimi fidei seruire incitati. patrimonialia
sua uero dei offerre. Quibus ille acceptis. mox in
eis ecclesias edificari iusserat. statuitque per eas singu-
las presbiteros & ubi dei sibi coopatores. quatinus dei
preceptis nouus haberet. quod se diebus festiuis congregaret
uel sacras audiret admonitiones. uel a quibus
sacramentum baptismatis munera accipiens christi reli-

82
gionis reglas edisceret. Et ita uir dei magis magisq;
de die in diem diuina donante grā pficiebat.

Contig̃ autē pippinū ducē francoꝝ obire. **XIII.**
& filium eius karolum regno patris potiri.
Qui multas gentes sceptis adiecit francoꝝ. int̃ q̃s
etiam cum triumpho glā fresiam deuicto radbo
do patno supaddidit impio. In qua tē gente sc̃s
Uulibrordus positus ē predicator. sedisq; ep̃a-
lis in traiccto castello delegatus est. Qui maiori
euangl̃izandi occasione accepta. nup̃ gladio ac
quisitam gentem. sac̃ baptismate abluere conat̃ ē.
nec quicquam in ea uictuū erroris. neq; tenebras
ignorantię latuisse sinebat. sed totam euḡlica
luce sine ulla dilatione p̃fundebat. ita ut in eo
p̃to. subito p̃phicum illud impleret̃ testimoniū.
Et erit in loco ubi dicit̃ non p̃s m̃s uos. dicitur
in eis filii dei uiuentis. **XIII.**

Plurima q; diuina uirtus p̃ seruū suum fecit
mirac̃la. licet om̃i mirac̃lorū op̃ationi. & sig
norū ostensionī ministerium euangl̃icę p̃dica
tionis p̃ferendum sit. tam̃ que gesta narrant̃ ad
glā donantis dei non tacenda ēē censeo. sed ma
gis stilo alliganda. ne p̃eant posteris seclis. que
p̃ris temporibus acta ēē noscuntur. Quodam
g̃ tempore dum uenerabilis uir iter euḡl̃izan
di more solito egisset. ueñ ad quandam uillā
Walachrum nomine. in qua antiq̃ erroris ido
lum remansit. Quod cum uir dei zelo feruens
confringeret p̃sente eiusdem idoli custode. ni

mio furore succensus. quasi dī sui iniuriā uindi-
caret. in impetu animi insaniētis. gladio caput
sac̄dotis xpi percussit. sed dō defendente seruum
suū. nullam ex ictu ferientis lesuram sustinuit.
Socii ū illius hoc uidentes. pessimā p̄sumptionē
impū hominis. morte uindicare cucurrerunt.
S; a uiro dī pio animo de manibus illorū libatus
est reus. ac dimissus. Qui tñ eodem die demonia
cospu arreptus ē. & die t̄cia infelicē miserā uitā
finiuit. Et quia uir dei iuxta p̄ceptum domini
suas iniurias ulcisci noluit. citius tñ a dño uin-
dicatum ē. sicut ille de iniuriis que in sc̄os suos
ab impus agunt. michi uindictam ego retribuā
dicit dominus. *XV.*

Alio quoq; temp̄e iter beatus uir faciens ad
quandam ditionis sue cellulam que ex nomi-
ne prefluentis aque sua tra dicit. p̄p̄t compen-
dium p̄oris uic p̄ segetes cuiusdam diuitis an-
gustam subintrauit semitam. Quod earūdem
custos segetū cernens. numio inflatus furore. ui-
rum dei blasphemare cepit. Quem. conuicia ui-
ro dei inferentem. socii qui cū eo erant uindicare
uolebant. quos miti animo dī famulus compes-
cuit. nolens aliquem sua causa perire. qui salu-
tem gestabat om̄ium. Et dum insaniētis animū
nullos lenire potuit. dās locum ire eius. uia
qua uen̄ reuersus ē. Sed die postera. idem infe-
lix qui famulo dī conuicia face n̄ abhorruit.
multis cernentibus in eodem loco repentina

83
morte perit. **XVI.**

Dum autē uir deo plenus prop̄t eūglicę p̄dicatio
nis instantiā loca circuiret maritima. aque
dulcis penuriā patiebat. Q̄d dum suos cernebat
cōmilitones p̄pt̄ ardorem sitis grauit̄ sustinere.
uocato uno ex illis. p̄cepit ei intra tentoriū fossam
aperire paruā. ubi secreto fixis genibus orabat
deum. ut qui p̄lo suo in deserto aquam p̄duxit
de petra. seruis suis eadem miscēda de arenosa
aquam p̄duceret terra. Q̄ mox exauditus ē. & su
bito fons dulcissimi saporis fossam implebat. Q̄d
sui cernentes. gr̄as agebāt omnipotenti d̄o. q̄ sem̄ su
um magnificauit. & eū exaudire dignatus est. Bi
bebāt q; usq; ad satietatē. secum q; ad p̄destinati
itineris necessitatē quantū sufficere uidebatur.
portare curabant. **XVII.**

Iterum sēs dī saēdos in q̄dā loco iter agens. uidit
m̄dicantes inopes. xii. pariter postulantes sibi
aliquid a p̄tereuntibus solati. Quos. ut fuit mi
tissimus. benigno aspex̄ animo. uni q; ex suis m̄n
dauit specialem suam flasconē sumere. ac paupi
bus miscere xpi. ex qua om̄s illi. xii. usq; ad satie
tatem bibebant. Et mirum in modū. illis abeun
tibus. ex optimo uino flasco de qua tanti bibe
rant homines. plena repta ē. Hoc compto. bene
dicebāt om̄s dñm n̄m dicentes. Vere impletū
est in nob. quod in eūḡlo deus x̄p̄e dic̄. Date. &
Venit quoq; uir sēs ad suū **XVIII.** dabit̄ uob
uisitandi gr̄a monasterium. & post oratiōes

ad deum. & salutationes firmas. & ammonitiones
pacificas. circueiens singula fratrum habitacula. siquod
in illis emendandum fuisset. pius pastor explorare
uolens. intrauit quoque in cellarium in quo modicum
uini in una repperit tunna. in qua suum bene-
dictionis gratia cum oratione immisit baculum &
exiuit. Sed eadem nocte in eo ipso uasculo. uinum
crescere cepit. & supereffundi uasis margine. hoc
cellerarius cernens in spata habundantia obstu-
pefactus est. nec celare audebat. quod de diuina
misericordia per serui sui benedictionem geni cognos-
cebat. Cras mane cucurrit. & ante pedes sancti patris
se prosternens. confitebatur quod uidebat. Qui mo-
re solito deo gratias agens. memor quoque dominice uisioni
discipulis suis precipientis. ne cui transfigurationis
gloriam. ante diem resurrectionis sue dicerent. precepit
eidem cellerario. ne cui miraculum quod cernebat
ante diem obitus sui ediceret. **XVIII.**

Sed & aliud huic simile per eius benedictionem
deus christe operatus est miraculum. Peruenit ser-
uus dei cum socis suis ad domum cuiusdam ami-
ci sui. paulisper cupiens in domo dilecti. longi la-
borem itineris refectioe alleviare. Sed ut patrem
familias nichil uini habuisse compit. quatuor
modicas fiascones quas tantum ad itineris sola-
tium secum sui socii ferebant. iussit afferri. easque
in eius nomine benedixit. quod in conuiuio nupti-
ali. aquas conuertit in uinum. Et mirum in modum
post benedictionis gratiam. quasi .xl. uiri ex illis

paruis flasculis usq; ad satietatem bibebant.
& cum magna gr̄arū actione letis sibi uniuicem
anumis dicebant. Vere dominus ih̄c impleuit.
quod in euanglō promisit. Qui credit in me
opa que ego facio & ipse faciet. & maiora ho

Perrexit idem sanctus. *xx. rū* faciet.
p̄dicator quodam tempore more solito ob
euanglizandi gr̄am cū festinatione in fresiā.
& p̄t̄ labore uic in pratis cuiusdam diuitis.
paululū lassos refocillari equos uoluit. Quos
diues ille in pratis suis pasci cernens. sup̄bie
spū eq̄s cede cepit. & pascuis abigere. Quē uir
dei placidissimis ūbis alloq̄t̄ dicens. Desine
nob̄ fr̄ inuiriā face. non enī p̄t̄ lesionē
tui. sed p̄pter necessitatem nr̄am ad horam
quiescere in his pascuis uolumus. Instat nob̄
opus dei pagendū. cuius tu quoq; mercedē
habe poteris. si nos quantum ad te p̄tinet. be
nigno adiuuans animo. memor illius dñi
nr̄i ih̄u xp̄i duleissime promissionis. Qui uos
recipit me recip̄. & qui me recipit recipit eū q̄
me misit. sed maḡ mente pacifica nobiscū
quasi amiet̄ ipsum reficiens. aliquantulum
bibe. nobis q; cepto tinere p̄gentibus. tu dō
benedictus reūtere in domū tuā. Ille q̄ in
malicia p̄tinax. noluit pacificis uiri dī acq̄es
cere ūbis. sed conuitia ingeminās. oprobria
iaculans. tu me inquit hortaris bibere. &
pacem tecum inire. Scito certissime. quod

tecum bibere p nichilo habeo. Rapiensq; ex ore eius hoc uerbum uir dī ait. Si non uelis mecum bibere non bibe. Et statim paratis focus p rexit uiam suam. Ille quoq; contumax domum suam festinabat adire. Sed totus subito siti ardebat. cupiens ardentem stomachum uino refrigerare. Sed os quod uiro dei conuicia ingessit. uini potionē recipere non ualuit. Et qui pacē cum seruo dī uoluntarie inire noluit. penā in se ipso necessarie sustinuit. Vocati sunt medici qui sitim sedarent. & qui facultatem egroti bibēdi p̄starent. Anhelabant enim uiscera. sed non fuit qui guttam uini feruescenti pulmōni infundere ualuisset. Sero tandem aliquando penitentia ductus. in se ipsū reūsus ē. agnoscebat q; sc̄m W̄illibrordum cē quem offēdebat. illius q; anhelante sp̄u. optabat reditum. Qui sequenti anno eādē reuersus est uia. recognito q; aduentu eius obuius ei hō egrotus uenire festinabat. culpam confitens suam. & quam patiebat penam aperiens. & pro amore xp̄i se solui dep̄catus ē. Quē uir dei misericōdia motus absoluit. dedit q; illi cum benedictione de suo bibe calice. Qui mox absolutus bibebat. & sanus in suam reuersus ē domum.

Est in treueris ciuitate monasteriū **XXI.** puellarum. quod temporibus beati W̄illibrordi epi pestis acerrima inuasit. cuius acerbitate. multe ex ancillis dei moriebant.

quedam longo infirmitatis dolore iacentes in lectulo. cetero uero nimio terrore tate. quasi presentem mortem metuentes. Et quia prope est predictae ciuitati sancti uiri monasterium quod appellatur aternaco. in quousque hodie sanctus ille requiescit corpore. & eius posteris ex legitima patris traditione. et piissimorum pietate regum tenere noscuntur. antedicti monasterii femine audientes sanctum uirum uenire illuc. Statim miserunt legationem postulantes eum non tarde uenire. Qui beati petri principis apostolorum mitissimo doctus exemplo de ioppe ob uiduarum christi petitionem ueniens liddam. ut sanctam suscitaret inhabitam. sic festinus uir dei audito desiderio ancillarum christi non piguit uenire ad illas. & ueniens mox in eodem monasterio. missa pro infirmis celebrata. aquam benedixit. qua domos illarum aspergissit. ac egrotantibus potandam transmissit. Que cito diuina donante misericordia conualuere. nec ulla in eo monasterio predicta peste exinde

Contigit cuidam patrum **XXII** moriebatur. uas & domui suae dira demoniace illusionis temptatio. ita ut aperte malignus in eius domu spe. ex horrore & maleficis habitare agnosceretur. Nam subito cibos uel uestimenta uel alia domui necessaria. raptim solebat & in ignem mitti. immo et paruulum inter amplexus parentum pausantem. illis dormientibus tulit. & in ignem proiecit. Sed uagitu infantis parentes sus-

scitanti. uix paruulum de incendio eruerunt.
Et multo atrociora eadem familia a nefando spi-
ritu p̄pessa ē. nec a quolibet p̄sbiteroz depelli po-
tuit. donec uir sanctus Willibrordus a patre-
familias postulatus. aquam illis benedictam
dixerat. p̄cipiens omnē domus illius suppel-
lectilem foras ferri. & aqua illa aspgi. p̄uidens
in spū. domum flāmis consumendam ēē. Quib̄
ita gestis. uacuam domum a loco lectuli ignis
inuasit. totam q; cōsumpsit. Altera ū in eo loco cū
sc̄ificatione atq; benedictione edificata ē. nichil
q; exinde p̄stine temptationis passi sunt in ea.
sed cum tranquillitate & quiete degentes. dño
grās egerunt. q̄ illos per seruum suum redime-
re dignatus est. **XXIII**

Idem quoq; uir dō amabilis quedam prop̄hi-
co p̄dixerat spū. que post rerum euentus ue-
ra pbauit. Baptizauit ḡ pippinū. filiū fortissi-
mi francoz ducis karoli. patrem huius nobi-
lissimi karoli. q̄ modo cū triumphis maximis &
om̄i dignitate gl̄iosissime francorū regit im-
perium. De quo pippino. pat̄ eius. idem p̄dix̄
uir sanctus p̄saga uoce tale corā discip̄lis suis
uaticinū. Scitote quod infans iste sublimis
erit ualde & gl̄osus. & om̄ium p̄cedentium fran-
corū ducibus maior. Huius itaq; uaticini ue-
ritas n̄ris temp̄ribus pbata ē. nec opus ē testi-
monis assequi. quod totius regni agnoscat
auctoritas. Scit namq; om̄is p̄ts. quibus no

bilissimus uictor celebrat triumphis. uel quan-
tū terminos nr̄i dilatauit impu. uel quam de-
uote xp̄anam in regno suo ppagauit religio-
nem. uel qđ p defensionem sc̄e dei eccl̄e apud
extraneas exercuit gentes. Que omnia melius
oculis pbari. quā uerbis explicari queunt.

Fuit iste uir sc̄s. omni dignitate pclarus. XXIII
statura decens. uultu honorabilis. facie ue-
nustus. corde letus. c̄silio sapiēs. ore iocundus.
moribus compositus. atq; in om̄i ope dei stre-
nuus. Cuius ū patientie c̄t. ex antedictis ei⁹
gestis ostenditur. uel quantam habuisset in-
dustriam cū ḡm xp̄i p̄dicare. uel qualiter illū
in ope p̄dicandi diuina adiuuaret gr̄a. n̄ ne-
cesse est nr̄o p̄seq̄ stilo. quod totius pl̄i testimo-
nio comp̄batur. Eius ū secreta conuersatio in
uigiliis & orationibus. in ieiuniis & psalmo-
diis & uite sc̄itate. & signorū ostensione intel-
ligi datur. karitatē scilicet assiduus labor os-
tendit. quem cotidie p xp̄i nomine sustinuit.
Iste uero uir sc̄s. p omnes dies uite sue in diu-
no pficiens ope. deo amabilis & omni p̄to pla-
cibilis. temporibus karoli fortissimi francoꝝ
ducis antiqui. senex & plenus in om̄i p̄fecti-
one dierum. appositus est ad patres suos. mul-
tiplicem laboris sui fructum accepturus a
deo. sc̄m hoc relinquēs. ut celum possidet.
xpm sine fine in eterna gl̄a uisurus. in cui⁹
dilectione quamdiu nobis cū uixerat la-

borare non cessabat. Die sexto nouembris m̄-
sis idē octauo idus ex hac p̄grinatione ad
p̄petuam migrabat pat̄am. & sepultus est ī
monasterio aternaco. quod ipse dō ut p̄fa-
ti sumus c̄struxerat. Ibi usq; hodie diuina
opante miscdā. signa et sanitates. ad sc̄i dei
sac̄dotis reliquias fieri non cessant. ex quib;
aliqua huic nr̄e historie subicienda c̄e. ratū
existimauimus. in laudem & gl̄am dñi nr̄i
ihu xpi. qui hęc per serui sui pat̄cinia sepius
operari dignatus est. **xxv.**

Conditum ē uenerabile corpus in sarcofa-
go marmoreo. quod p̄mum toto famuli
dei corpore. quasi dimidiū pedis breuius ī
uentū est. fr̄ibus q; ob hoc ualde constatis.
et consilio suspensis quid agerent et sepius
tractantibus. ubi aptū sc̄o corpori inuenis-
sent locellum. miro m̄ diuina donante pi-
etate. inuentum est subito sarcofagum tan-
to dei uiri corpore longius. quanto breuius
ante apparuit. & in eo uiri corpus. cū ym-
nis. psalmodus. & om̄i honore condentes.
sepelierunt illud in sc̄c̄la p̄fati monasterii.
quod ille summus sac̄dos in honore sc̄e t̄ni-
tatis edificauit & dedicauit. Sed & miri
odoris fraglantia om̄iū p̄fudat nares. ut
p̄spicue intelligeret̄ ad exequias uiri sc̄i.
angelicum uenisse ministerium **xxvi.**

Sed & euidam religioso sc̄i uiri discipulo

longius posito . in oratione uigilanti . obitus il
 lius reuelatus est . Nam uidisse se testatur aia
 sc̄ssimi patris sui . cum magni luminis clarita
 te . cū consona canentium laude . ab anglicis
 exercitibus ad ~~gloriam~~ regna portari . Multi q̄
 q̄; fratru testati sunt crebro se sup lectulum i
 quo beatam animā suo creatori reddidit mi
 rabile uidisse lum̄ suauissimā q̄; odoris dulcis
 sumi sensisse fragrantiam . ut om̄ino his signis
 crederetur celestes locū frequentasse cuius in
 quo sc̄a anima migravit ad dominū . **XXVII**

Per unctionem quoq; olei . quod supra cor
 pus sc̄i uiri lucere solebat . multi infirmi dō
 donante . & fide illorum coopante curati s̄t .
 Penitentes quoq; sepius ad eandem uenien
 tes ecc̄iam circulis ferreis more solito circū
 datis . ruptis circulis subito eoz uincula re
 laxata sunt . cuius rei in ecc̄a adhuc circū
 pendentes testes sunt . **XXVIII**

Quedam ū mulier paralytica septē annis
 magnis crutiata doloribus . in tantum
 grassante eadem cotidiana infirmitate .
 ut om̄i officio m̄brorū destituta alieno ute
 retur ministerio . et in solo tantūm pectus
 culo uix anhelās spe suspiria fessa retrahe
 ret . hec a ppinquis ad ecc̄iam ubi sc̄s dei
 requiescit ferebat̄ . & prope locellum reli
 quiarum eius posita . in eodem loco fusis
 lac̄mis deprecata ē . ut per int̄cessionē sc̄i

famuli sui diuina ei misereret clementia. que ad
 mino dō exaudita ē. Mox q; ab omī infirmitate
 liberata. sospes cū gaudio grās deo agēs p̄prius
 pedibus que prius alienis portabat. cucurrit
Tē adolescens quidā *XXIII.* ad domū
Infirmus. ad corpus beati pontificis manib⁹
 deductus amicorū. qui totus tremuit m̄bris. nec
 enim caput per se leuare potuit. sed quasi col
 lo fixum n̄ eēt. huc atq; illuc cadēs uoluebat.
 nam et aliquotiens ita exanimis factus. ut om
*IIV*nino mortuus uidet̄. Quē ut p̄ diximus. sui
 p̄pe corpus scī uiri posuerunt. Sed misericōdia dī
 deo donante om̄ibus qui aderāt cernentibus.
 ita subito sanus effectus ē. ut nichil in eo p̄sti
 ne infirmitatis uel doloris antiqui ultra re
Quidam itaq; officio *XX.X.* maneret
 diaconus & non merito. in ecclā scī uiri
 crucem auream quā uir sc̄s secum in itinere
 portare solebat. cum aliis donariis ecclē infeli
 cissimo furto non horruit rape. t̄batis q; de
 hac re fr̄ibus. utpote factorem impii sceleris
 ignorantes. tunc p̄cibus scī dei confidentes.
 illud t̄n nefarium scelus occultari n̄ posse. fr̄
 na pietate hominē ad penitentiam reuoca
 re nitebantur. non p̄cē cupientes. Ille uō q̄
 hoc c̄men cōmisit. obdurato corde salutē
 suam contempnit. sicut impius dicente sa
 lomone. cū in pfundum malorū uenerit ē
 tempnit. Cogitauit infelix latere posse. qd̄

clam absq; oculis aliorum se fecisse sciebat. Sed di
 oculum cui omnia aperta sunt latere non potuit.
 qui seruoꝝ suorum iniurias sepius uindicare non
 tardat. Nam miser ille qui hoc ppetrare n̄ abhoruit.
 misera subito morte arreptus interit. & in ipso
 uite exitu aliquibus firm̄ reatus sui em̄ ostend̄.
 & ubi abscondisset quod furto rapuit idicaũ.

Videtur fr̄s quam terribili dampnat̄. **XXXI.**
 iudicio. qui sum̄i dei eccl̄am furto uiolas
 se n̄ timuit. Idcirco obsec̄ ut castam in hac do
 mo habeatis conũsationẽ. quatinus diuina
 clemẽtia. per sc̄i clem̄tis uiri ap̄lici p̄ces in om
 ni petitione honesta uos exaudire dignet̄.
 sicut ante diximus illũ audire p̄ces infirman
 tum in hac eadẽ eccl̄a. eos q; diu desid̄ata
 sanitate domum redire concessit. Nec scilicet
 dubitandum ẽ. quod ueluti uisibiliter cor
 poreas illorum dignatus ẽ sanare infirmita
 tes. ita & occultas animarũ nr̄arũ egr̄tatiões.
 int̄cedente pro nobis sc̄o suo. qui hic corpa
 liter requiescit. & spiritalit̄ eẽ p̄sentẽ credim̄
 cotidie sanare non cessat. si firma fide & con
 fessione uera cum lac̄mis effundimus in loco
 isto ante ẽspectum pietatis illius corda nr̄a.
 quia diuina clem̄tia p̄stabilis est ad ignoscẽ
 dum si nos tardi non erimus ad deprecadũ.
 cui laus & gl̄a in s̄p̄it̄na sc̄la **AKIH. XXXII**

Restat ḡ de beato Vuilgiso qui fuit huius
 sc̄i uiri ut diximus pat̄. ut a quo huius

hystorie p̄mum incipit capitulū . de eo nouissi-
mum finiatur . Redit ḡ annuus eiusdem bea-
ti Uulgi si sc̄m migrationis dies . in qua pius ab-
ba aldbrectus successor uenerandi archiepi .
post sacra missar̄ sollempnia . & honorem d̄o de-
bitum . cum fr̄ibus epulari & gaude agḡssus ē
S; in eo monastio nil plus uini inuentum ē q̄
duꝛ tantūm flascones . quarum una prandii
hora epotata ē . alta ad horam cenę reserua-
ta . Igitur post uespertinam melodiam p̄ re-
uerentia eiusdem diei fr̄s in refectorium re-
uersi sunt . & post sacras lectiones p̄fatus
abbas fr̄s allocutus ē . Dicit nos ouenerandi
patres cum gaudio spiritali uenerabilium
patrū nr̄or̄ festiuos celebrare dies . et aliq̄to
relaxius solito rigore nr̄is indulgere corpi-
bus . non luxurię causa sed caritatis . Nequa-
quam uob̄ celassem . si aliq̄d plus habuissē
hoc monasterio . quam hāc solam flasconē .
que nob̄ hora prandii restabat . Potēs est tñ
d̄s p̄ p̄ces sc̄orum suorum . hanc eandem no-
bis habundare facere . illos honorificare . nos
leuificare pietatis miraclo . qui p̄ benedictio-
nem quondam sc̄i uulibrordi pat̄s nr̄i . ex
quatuor flascomibus xl . uiros satiare dig-
natus ē . Tantū cum gratulatione in spe
bibamus q̄d habemus . Primo & sc̄do de
eadem flasconē biberunt fr̄s . & inuenta
esta ministro ita plena ut ante . hoc audito

abbas cū fratribus dō agere grās satagebat. Biberūt q;
 congratulātes diuinę clementię illa nocte cum so
 brietate & leticia . quantum uoluerunt . O felix
 pater qui talem generat filium . qui tali here
 de a dō dignus habebat . in q̄ benedictio illa im
 pleret . que in deuteronomio legitur . Benedictus tu .
 et benedictus fructus uentris tui . **SERMO EIVS**

Vicet p̄ totius orbis ecclias conueniat de s̄ . **WIT.**
 om̄i p̄to xp̄ano sc̄oz festa celebrare . uictori
 as laudare . uitam imitari . et quia in omnē
 terram exiit sonus eorū et in fines orbis
 terre ūba eorū . in om̄i terra cunctorū uiuenti
 um uoce laudandi sunt . tñ singlis in locis pp̄
 ter familiaritatē cohabitationis cuiuslibet
 illorum . et pp̄t presentiam sc̄arum reliquiarū
 que in solatium illis uel illis condonate sunt
 habitatoribus . speciali quadā ueneratione
 ap̄ cives suos familiarius honorant . Igr̄ roma
 na urbs . orbis cap̄ . beatorū ap̄torū petri & pau
 li specialius quodammodo gl̄osissimis letat̄
 tumphus . unde ad eam ḡs & pl̄i . cū deuoto
 pectoris officio cotidie concurrunt . ut ma
 iori quiq; apud beatos ap̄tos fidi compunctiōe
 uel sua defleant c̄mina uel celestis uitę habun
 dantiori spe sibi aditum aperire deposcāt .
 Mediolana olim ciuitas imp̄ialis . sc̄o am
 broσιο gaudet defensore . alpes sc̄orū the
 beorum felicis sanguine quam niuali p̄
 ceritate exaltant . Beatius fecunda picta

uia beati hilari pontificis reliquus exultat.
quam uenditionum & emptionū allocatione.
in quib' sepe usatur iniquitas. Quid te turonica lo
quar ciuitas. Muris quidem paruula & des
pectibilis. sed scī martini patrocinis magna
& laudabilis. Quis te pp̄ te adierit. Nonne pp
ter illius cōtissima suffragia t̄be ad te cōfluūt
xp̄anor̄. **O**mnia parisiace ciuitatis suburba
na scī dionisi uel scī germani magnificis iocū
dantur auxiliis. & festiuas illorū dies maiori
p̄torum celebrant frequentia. Tota campania
cum p̄tis suis prop̄t̄ remigiū uenerabilē predi
catorem. ad remorū festinat urbem. apud eū
quasi p̄senti pat̄no sua uota ferentes. Sic diui
na clementia toto consuluit mundo. dans sin
glis puincis uel popl̄is quo speciali gauderet
patrono. Nobis uero sc̄ssimi uuillibrordi n̄ in
fima perdonauit auxilia. sed p̄clara et gl̄osa
contulit suffragia. Gaudeamus dilectissimi
fr̄s. in dñō spiritali iocūditate letem̄. qui nobis
talem uite p̄donauit doctorem. iusticie p̄cep
torem. unanimitatis nr̄e auctorem. qui nos
in hoc sacratissimū ouile cōgregauit. & pieta
tis magisterio erudiuit. Gaudeat & nobiscū
om̄is popl̄s qui ad natalicia sc̄ssimi pat̄s ho
die cōcurrunt & uigilus apl̄ici uiri pia deuo
tione int̄eē studuit. & in p̄sencia dñi nr̄i ihu
xpi et sc̄orum angelor̄ & beatissimi huius
pontificis stare satagebat. Nullus obsecro

dubitet in fide. nec de uenie largitione hesitet.
nec de pie petitionis fluctuet effectu. quia qui
talem nobis concessit patrum. illius nos precibus
concedit exaudiri. quia quanto fiducialius de
prece tanto citius exaudiemur. fides enim omnia
impetrat. sic huius sanctissimi uiri cuius hodie fes-
tiuum celebramus diem certissima ante octos
habemus exempla. qui mox ab infantia sua pro
fide deo placere contendit. Nam patrem. cogna-
tionem & amicos. feruente fidei flamma pro amo-
re dei dereliquit. terrena contempsit. ut celestia
acquireret. Idcirco magnum laboris sui
fructum inuenit & multas pleborum turbas ad christum
conuertit. et plurimos paganorum ab erroris
iniquitate auertit. & diuina cooperante gratia.
filios terre filios fidei esse misit. inferna celum
aperuit. plurimas peragrauit gen-
tes. ut omnes ad uiam ueritatis adduceret. nec
sibi ipsi peperit. Populos aduicit feroces. si for-
te purpureas martirum coronas inueniret. Quem
deus ob multorum seruauit salutem. quatinus
maiori predicationis gloria honoraretur. quam si
solum martirio coronaretur. In pace quieuit
qui in spe laborauit. uitam inuenit eternam.
qui temporalem reliquit. nobis ablatus ange-
lis sociatus. O beatissime christi sacerdos. non
nos derelinquas laborantes in terris. sed precibus
tuis de celis adiuuare non cesses. Vita tua
apud homines semper probata fuit pro deo. sint

preces tue apud deum semper intente p homi
nibus. Meditatio tua fuit in lege domini die
ac nocte. ideo sicut palma floruisti in domo
domini. sicut cedrus lybani multiplicasti fili
ostuos. qui ad te tota mentis intentione cla
mant. tu illos pia intercessione adiuuare dig
neris. Sentiamus tuum nobis clementissime
ad eē auxilium. qui tuus deuotissime instam⁹
officius. O felix anima. que sceli labores dereliq
sti. et celestem cum multiplici sudoris tui fruc
tu requiem intraisti. Talenta t¹ comissa multi
plicasti. p¹mia promissa accepisti. in pauca fi
delis fuisti in terris. supra multa constitutus
glaris in celis. gaudia domini dei tui que seper
optasti semper habeccepisti. Te continuis opat¹
prosequimur laudibus. tu nobis assiduis au
xiliare p¹cibus. Credimus te et p¹sentia d¹ni dei
tui omnia posse impetrare que poseis. dum
tanta potuisti in p¹sentia n¹ra per eius gram ef
ficere miracula. Tu m¹ cuius anglo¹ tu socius
sc¹orum. tu letus cum illis canticum nouū can
tabis. sicut audiuimus ita et uidimus. Beati
qui habitant in domo tua domine. in sc¹m se
culi laudabunt te. & uidebitur deus deorū in
syon. Cuius beata uisio plena ē felicitas. sicut
ipsa ueritas in euanglo testat¹ dicens. Qui autē
diligit me diligetur a patre meo. & ego diligo
eum et manifestabo ei me ipsum. In cuius dul
cissima dilectione iste sc¹s uixit in mundo.
ideo in eius aspectu letatur in celo. Videte fr¹s

km̄i . quanta gl̄a est deum sequi . Iste pro amo
 re xp̄i patam contempfit . p̄grinationem ele
 git . diuitias sc̄i parumpendebat . paup̄tatē
 uoluntarie amauit . & cognouimus qualem
 honorem postea habuit inter homines . sed
 melior est gl̄a quam ētnalit̄ possidet inter
 angelos . Huius sc̄issimi doctoris nos exēpla
 de ignaue torpore suscitent . faciant nos aīo
 pro uita decertare celesti . et temp̄ralia despi
 cere . & ētna desiderare . & quod in illo p̄dica
 mus impleamus in nobis . Agones laboris illi
 laudamus . uias nr̄as in uestigia eius corri
 gamus . quatinus qui sc̄itatis eius sequimur
 exempla . beatitudinis sortiamur & p̄mia .
 per eum qui illum coronauit . & nos adiuua
 bit ih̄m xp̄m dominū nr̄m . qui cum patre
 et sp̄u sc̄o uiuit & regnat in gl̄am sēptm̄ā am̄ .

EP̄YLOG⁹ IN VITAM S̄CI . U⁹ VILLIBR

B

GATVS . Uvillibrordus in brit^{DI}
 tannia insula . prouincia norderūbra
 na ex religiosis atq; uelitis . uictra sc̄i
 dignitatem parentibus est editus . pa
 ter ū nomine Vuulgis gene saxo . cū
 coniuge et om̄i domo sua ita religiosus exiit .
 quod tandem deposito militis cinglo mona
 chum se fecit . sp̄ualis q; ardoris intantum su
 blimatus est studio . ut multis miraculor̄ sig
 nis clareret in mundo . At sc̄i patris Uvillibro
 di sacre natiuitatis fuerunt hec exordia . &
 mox in uīo mats̄ diuine electionis p̄sagia . Mat̄

.L.1.

.L.11.

ctenim eius xp̄anissima. celeste in somnis uidit
oroma. Visum est ei quasi nouam in celo lunam ui
dere usq; suę perfectionis orbitam creuisse repen
tino q; cursu labendo in os eius. ^{cecidisse.} moxq; eius intima
quodam splendore persefit
cē perlustrata. Mane aũ facto. euidã religioso
somnu noticiam retulit p̄sb̄ito. d̄ q̄ interrogata
si more solito ea nocte suo iungeretur uiro. licet
uerecēde confessionē interroganti non distulit.
Ille ū respondens. luna inquit quam uidisti ex
modico in magnū creuisse. filius est quē in ea
nocte cēcepisti. qui luce ueritatis caliginosos te
nebrar̄ errores discutiet. & longe lateq; p̄ orbē
superni luminis globum comitante gr̄a celesti
dispertiet. Cuius q̄ somnu int̄ptationem. re
rum ueritas subsecuta ē. Exactis dierū m̄sibus
mulier filium peperit. quē auspice dō concep.
q̄ sacro baptismatis fonte regeneratus nomina
tur Uvillibrordus. Mox ab lactatus ripensis
scēle tradit̄ fr̄ibus sac̄s litteris erudiendus.
ibi q; multis profuturus puer accepit tonsurā
clericatus. & pia professione factus ē mona
chus. Sic q; cotidie bone indolis puer ut te
neros puericie annos morum grauitate in̄s
cenderet. ibi q; uicesimum etatis suę annū
dō amabili conuersatione pereḡ. Inde in hy
berniam secessit. se cupiēs e b̄to sūmę sc̄ita
tis epo. quin & lluib̄to uenerabili uiro ob
amorem scē religionis cūngere. quod et fec̄.

Illie etenim inter eximios pie religionis et sacre
 lectionis magistros. futurus multorum partium predi-
 cator. duodecim annis erudiebatur. Tribus
 lustris annisque totidem partibus. sancte perennatio-
 nis studio instigatus. feruore fidei succensus.
 seculo nudus deo plenus. boreales mundi partes
 mente disposuit adire. & partem sacre fidei ex-
 ptes ab idolatrie cultibus emancipare. christi que
 iugo cooperante sancti spe gratia subiugare. quod
 totum illi diuinitus inspiratur. ut somni pre-
 sagium impleretur. .II. LECTIO.

Assumptis que secum fratribus nauim conscendit.
 prospero que cursu equore transinso. ostia
 reni fluminis subit. & ad castellum traiec-
 tum christo duce peruenit. ubi diuina prouiden-
 tia sibi sedem episcopatus habere prouidit. Sed gens
 fresonum in qua edificatum est idem castellum.
 cum rege suo Radbodo. paganis adhuc riti-
 bus sorduit. Pippinum deinde ducem fran-
 corum adit. qui cum cum omni honore
 suscipiens. loca ei oportuna intra terminum
 regni sui prouidens quo potuisset idolatrie
 spinas extirpare. et purissima uerbi dei semina
 per munda noualia habundantius spargere.
 Sanctus uero Hyllibrordus semina uite longe late
 per agros multorum cordium studuit serere. ac
 superni rosis pluuia salubri affatum irrigare.
 sic que sata sacre fidei. ad eius predicationem pul-
 lulabant uberrime. Quod predictus dux franco

rum mox ut animaduertit prudenti consi-
lio eum romam mittere disposuit. ut dōm
aplici sergii tunc temp̄is sc̄ssimi uiri bene-
dictione. sūmi sacerdoti honorem suscipet.
& sic maiori fiducia animatus. iterum ad po-
pulum francorum rediret. Quod cum uir
sc̄s diu reuocat. se tantę auctoritatis hono-
re indignum eē referens. tandem ducis om̄i-
um q; fidelū unanimitate uictus. assensū
prebuit. et p̄cipue quia dispensatio dei
ita disposuit. romam directus est. At bea-
tissimus aplicus. die quarta ante quā illō
ueniret. anglica in somnis ammonitione
ammonitus est. ut eum cū om̄i honore sus-
cipet & archiep̄m ordinaret. nichil q; ei ne-
garet quicquid ab eo petisset. quod et aplic⁹
deifice p̄egit. cum q; benedictum nomen
sibi clemens imposuit. Mox q; eum pat̄ci-
nus sc̄oz corroboratum. rebus eccl̄asticis
ditatum. in opus euanglii remisit iterū.
Ille ū aplica benedictione sublimatus ad
p̄fatum francorū ducem repedauit. qui
cum cum summa honoris magnificentia
susceptum in boreales regni partes direx̄.
Quo sc̄s uir xpo duce properans. pat̄am
sc̄e fidei flammis illustrans. haud mini-
mum animarum dō acq̄siuit lucrum.
Nec in longum distulit. radbodū fre. III.
sonicę gentis regem sc̄do repetē. quem

93
ut antea lapide duriorē expt. ut se nil ap̄ eū
posse persensit fructificare. ad danorum popu-
los iter euanglizandi conuertit. illic q; ongen-
dū regem eorum nulli feritate comparandū
offendit. qui nec uerbis fidei obduratum ani-
mū subdere potuit. nec uirum sc̄m deo ui-
bente nisi honorifice tractauit. Acquisitis tñ
dō terdenis eiusdem pat̄e pueris ne sine fruc-
tu prorsus inde rediret. hos iter agendo cate-
rizados baptizauit. sic q; franciam adire fes-
tinauit. Dum q; puus uerbi dei seminator it̄
agens nauigaret p̄ confiniū danorum et fre-
sonū. ad quandam peruenit insulam. fosites
lant appellatam. ab idolo fosite. cuius & fa-
nū inibi erat c̄structum. Qui locus dū a pa-
ganis intantum ueneraretur. ut nemo aliqd
quarumlibet rerum tangere. nec etiam a fon-
te ibidem ebulliente aliquis auderet nusi ta-
cens aquam haurire. uir sc̄s paruipendens
loci religionē. gētis superstitionem. suis p̄cep-
queq; necessaria sibi inde ministrare. quin
et tres homines in eodem fonte. sub inuoca-
tione sancte trinitatis non phorruit bap-
tizare. Quod pagani intuentes. stupore p̄triti.
regi radbodo factum retulerunt. et quod
nec alicui suoz quicquā mali contigisset.
cum q; uirum statim cum suis uel furore exa-
gitari. uel ueloci morte perire non dubita-
uerunt. Rex etenim omni belua crudelior.

in sacerdotem dei nimio furore succensus.
suorum iniurias deorum ulcisci cogitans.
suo more perituum sortes super seruum dei
suos que mittebat. sed nil inde proficiens. non
tantum unus sorte monstratus. mox et mar-
tyr effectus est. .IIII.

VI.
Rex uero sanctum uirum ad se uisum accersiri.
eum mutum increpans. cur sacra sua uiol-
lasset. deo que suo iniuriam irrogasset. Cui pro-
ueritatis constanti animo respondit. Non est
deus quem colis sed diabolus. qui te pessimo
errore o rex decipit. et animam tuam eternis
secum subiectis flammis. Non est deus nisi unus qui
creauit celum et terram. mare et omnia que in
eis sunt. quem qui uera fide colit. uitam eternam
habebit. Cuius ego seruus hodie testificor.
ut ab idolis tandem aliquando resipiscas. et cre-
dens in unum deum patrem omnipotentem.
dominum que nostrum iesum christum. uite fonte baptiza-
re. omnibus que peccatis abluere. ut nouus
homo deinceps existens gloriam penne
cum deo et sanctis eius habere merearis. Si for-
san his non obtempas. gehenne supplicis
cum diabolo cui seruus cruciandus in eternum
destinaberis. Adhuc rex in humane com-
motus est. non rebellem animum uerbis
sancti uiri inclinans. sed tamen eum cum ho-
nore ad pippinum ducem francorum re-
misit. Qui eius letatus aduentu. fecit eum

uerbi dei iam inchoato opi uirilit̄ insiste
 re. At uir sc̄s strenue cepit semina uite per
 urbes. castella. uicos. serere. exhortans ōs
 quos prius euangl̄izabat animi proposito
 inuolabilit̄ persistere. Hec mora p̄ dies
 singlos numerus fidelium crescebat. et
 maior credentium t̄ba ad ūbi dei agnitio
 nem per uenerabilem pontificē. Willibror
 dum confluēbat. Ceperunt itaq; plurimi
 fidei feruore incitati offerre patrimonia
 sua uiro dei. quibus ille acceptis mox in eis
 eccl̄as edificari iussit. Statuens per singlas
 p̄sbiteros. uerbi dei sibi cooperatores. sic q;
 uir sanctus de die in diem proficiebat. & nu
 merum p̄li deo. ūbis. exemplis. operibus au
 gebat. Cum autem pippinus dux francor̄
 hominem exiit. karlus eius filius patris
 regno potitus. ad multas gentes scepra di
 latauit francorū. deuicto etiam radbodo.
 fresiam suo subiugauit impio. In qua tē gen
 te sc̄s Willibrordus ponit̄ epc. sed i q; ep̄a
 li in traiecto castello delegatus. eunctas il
 linc uetusti erroris tenebras expulit. om̄sq;
 illius pat̄e p̄los euangl̄ica luce pfudit. Gen
 tem nuper gladio uictam. mox armis di
 uinis armatam. cultus idolorum t̄umpha
 liter fecit t̄umphare. & ab uigo sathane
 diuinitus emancipatam diuino cultui
 statuit obtemperare. .V. Vte tā folia. & incipe. hec
 multa alia.

Plurima signa per eum dñs mundo dignatus
est ostendere. ex quibus pauca de pluribus.
conabor paucis perstringere. Nam cuncta q̄s
expediet. Tempore quodam dum uir uene-
rabilis more solito per suam diocesim semina-
uite spargens iter egisset. ad quandam in-
sulam walaerhiam nuncupatā ueniens.
antiqui erroris idolum reppit. quod cum
uir sēs. dī zelo feruens confringeret eiusdē
custos idoli gladio cap̄ ipsius percussit. sed
deo defendente nullam om̄ino lesuram sus-
tinuit. Infelix tñ ille immundo sp̄u arrept⁹.
post t̄duum infelicit̄ expurauit. Alio quo-
q; temp̄e iter faciens ad quandam sue diti-
onis cellulam. que ex fluuio prefluente
suestra dicitur. segetem cuiusdam diuitis
ppter compendium buioris uie cum suis
subintrauit. quod custos segetis cernens.
uirum dei nefandis uicis blasphemare n̄
abhorruit. hoc cum socii secum comitan-
tes ulcisci uellent. uir sēs eos compescuit.
magis uolens om̄ibus ad salutem pdēe q̄
aliquem sua causa pure. Contradicens ḡ
uiri cedens opbris. uia qua intrauit re-
dit. Post t̄duum ū. multis cernentibus
in eodem loco idem infelix repentina
morte uitam finiuit. Item dum uir dō
plenus in maritimis locis aque dulcis pe-
nuria suos cerperet commilitones ardo

rem sitis grauiter ferre. unum ex illis accer
 siuit. ꝑꝑiensi infra tentorium paruum
 aperire fossam. Ibi secreto deum exorauit. ut
 qui pꝑo suo in deserto aquam pꝑduxit de pe
 tra. seruis suis eadem miscēda de arenosa
 aquam pꝑduceret terra. Qui mox exaudit.
 & subito fons dulcissimi saporis erupit.
 quod sui cernentes. maximas deo gr̃as retu
 lerunt et laudes. Item uir sc̃s. xii. mendi
 cantes. sibi in itinere obuiam uenientes. ex
 sua speciali flascone fec̃ om̃s usq; ad satieta
 tem epotare. Ast illis abeuntibus. nec longo
 interuallo facto. eadem optimi uini plena.
 inuenit flascone. Venit iterum uir sc̃s ad suum
 uisitandi gr̃a monasterium. qui singla cir
 cuiens habitacula fratrum. ut moris est bo
 ni pastoris. explorando siquid foret in illis
 emendandum. ꝑuenit ad cellarium. Quod
 intrans. modicum uini tantum in una rep
 perit tunna. in quam baculum quē por
 tare consueuit. cum benedictionis gratia
 inmittens exiit. Ast nocte eadem mirum
 in modum in eodē uasculo cepit crescere ui
 num. nec uasis capacitas suffecit. quin sū
 motenus erumpet. Quod cellerarius intuiēs
 obstupuit. nec ausus est celare. quod diui
 nitus fieri cognouit. Mane autem facto.
 uenit ad sc̃m d̃i se ꝑsternens pedibus. & rē
 indicat factam. Qui more solito ꝑꝑcep. ne

cui id miraculum ante sui obitum ediceret. huic
aliud non dissimile non reticendum est miracu-
lum. In cuiusdam patris familias domo. longi-
tineris laborem paulisper cum suis alleuiare cu-
piens. ex quatuor modicis flascis quas
tantum ad itineris solatium secum sui fere-
bant. quadraginta uiros cum dei benedicti-
one satiavit. Idem uir sanctus ob euangelizandi
gratum more solito adiens fresiam. cuiusdam
diuitis pratum. causa refocillandi equos in-
trauit. quod ut ille diues cognouit. spiritu er-
roris instigatus. equos cedere & pascuis abigere
cepit. Quem uir dei blande alloquitur. rogans
ne sic inhumane uellet agere. sed potius mente
sedata aliquantulum mitius agens. pacifi-
ce secum bibere. Ille pertinax in malicia conui-
uorum ingeminans opprobria. cur me inquit
hortaris bibere & pacem tecum inire. cum
indignum duco tecum bibere. Contra uir
sanctus modeste. si non uelis inquit mecum bi-
bere non bibe. Quid plura. Vir sanctus ceptum iter
pergit. infelix ille penam sitis immanissime
sustinuit. nec anheles deinceps uiscera potu
refrigerare potuit. donec penitentia ductus
recognouit quantum piaculi in seruum
dei commisit. qui anno sequenti uirum sanctum
eadem uia reuertentem. iam semiuivus
adit. deprecans pro amore christi se a pena

96
solui. Quem uir dei misericordit̄ absoluit. et
de suo calice bibe fecit. Qui mox absolutus &
sanus. in sua rediit. .VI.

Treueris ciuitate monasterium puellarum
acerrima pestis inuasit. que nonnullas earū
morti subiecit. quasdam longo infirmitatis
cruciatu detinuit. Quo sc̄s uir illarum suppli
catu accersitus. missam p̄ infirmis celebrauit.
aquam benedix̄. quam p̄ domos illarū asp̄gi
uissit. ac peste periclitantibus potandam
impertuit. Quo facto om̄s d̄ifice conualuere.
nec pestem supradictam. ullam inibi exinde
compertum ē extinguerē. Cuiusdam pat̄ssa
miliās domū. dura demonis illusio intantū
uexauit. ut nemo inhabitantium sp̄m erro
ris ibi propter uaria nefanda habitare dubi
taret. Sc̄s uero Hylibrordus a patrefamilias
postulatus. aquam illi benedictam direxit.
precipiens omnē suppellectilem domus abin
de submoueri & aqua illa conspergi. quia p̄
uidit sp̄u. domum flammis debere consumi.
Quibus ita gestis. a loco lectuli ignis domū
inuasit. totam q; consumpsit. Altera uero
inibi constructa est. tranquilli & quieti de
gentes in ea. nulli deinde p̄stina temptatio
ne incommoda. Sc̄s uero sp̄u proph̄ico re
pletus. baptizauit pippinum. karoli fran
corum ducis filium. de quo mox baptiza
to. tale p̄saga uoce discipulis intulit uaticii

96

num. Scitote quod hic infans sublimis erit ualde. magnus & gloriosus honore. omniumque precedentium francorum ducibus maior in orbe. Hoc itaque uaticinium mundo teste ueritas subsequuta est. Hec & multa alia dominus ihesus christe per seruum suum Willibrordum mundo dignatus est ostendere miracula. qui die noctuque non cessans a bono opere euangelium christi uerbis et exemplis passim per orbem anhelabat propagare. Cuius conuersatio qualis esset coram deo. in uigiis. orationibus. ieiuniis. psalmodus. uite sanctitate. morum honestate. non opus est stilo prosequi. cum per supradicta manifeste deur intelligi. fuit etenim omni dignitate preclarus. statura decens. uultu honorabilis. facie uenustus. corde letus. consilio sapiens. ore iocundus. moribus compositus. in omni opere dei strenuus. Tandem pro mundialis militie agone. superne remunerationis coronandus honore. deo amabilis et omni populo placabilis. senex & plenus in omni perfectione dierum. sub idibus octonis nouembris mensis. ex hac peregrinatione ad perpetuam migratum patriam. christum sine fine uisurus in gloria. Sem uero corpus in sarcophago conditum est marmoreo. quod quasi dimidium pedis huius inuentum est corpore sancto. Constat inde fratribus & quid agerent conquerentibus subito diuinitus loculus sarcophagi tan

92
to longior inuenitur corpore. quanto buioꝝ
apparuit ante. Tunc gr̃as agentes deo. cum
ymnis & psalmodus omni q̃ honoris frequen
tia. sūmi presulis corpus infra eccliam in aster
naco quam ipse edificauit et dedicauit sepeli
erunt. Muri etenim odoris fraglantia cunctoꝝ
perfudit nases et pectora. ut p̃spicue intelli
geretur ad uiri dei exequias anglica uenisse
ministeria. †. Tuus uero discipulo longuis inde po
sito in oratione p̃uigili. obitum sc̃i uiri certū
est reuelari. qui se uidisse testatur animam
sc̃i pat̃s Willibrordi in diuina claritate cum
canora angelorum laude. celorũ alta penetrare
Lectulum quoq; in quo sc̃a anima migravit
ad dñm superi ciues crebro frequentasse nos
cuntur. quia inibi lumen mirabile sepius ful
gere cernitur. et celestis odor fraglare sentit̃.
Oleum quoq; quod supra corpus sc̃i uiri solebat
lucere. multis infirmis p̃fuit ad medelam.
Quedam ũ mulier paralytica iam quatuor an
nis uix anhelans spu. omnibus membris mor
tua. ad tumulum sc̃i uiri deferitur a propinqs.
que fusis lac̃mis ueniam supplicans. mox exau
ditur. neruis et artibus solidatur. sospes
surgens gr̃as deo proelamat. propriis pedib⁹
que alienis ueñ ad domum remeat. Quidam
adolescens omnium membrorum officio de
stitutus. ad sepulchrum sc̃i uiri manibus pa
rentū deductus. aliquantulum ibi uelut

exanimis dum iacuit. omnibus qui aderant cemen-
tibus subito ita sanus effectus exiit. ut nulla
poris infirmitatis in eo remanerent uestigia.
Quidam diaconus nomine tantum non merito
auream crucem scilicet sancti uiri sociam & p[ro]si-
di-um itineris instigatus demone non abhorruit
furtum rapere. cupiens tantum pignus defrau-
dare. Quo cognito frater unde constat. facto-
rem sceleris ad penitentiam dum student re-
uocare. ille infelix solus sibi est eius. quod de-
um non latuit hominibus factum distulit. sed
tandem diuina estriectus ultione eum furti ne-
quiuit denegare. sed locum etiam de prome-
s ubi occultuit. misera morte subito arreptus
expirauit. Hec non dubitamus dei facta iu-
dicio. quatinus eius intelligeret exemplo.
quod non minime dei maiestatem offen-
dunt. qui suam sanctam ecclesiam sacilegio uo-
lare non metuunt. sunt preter hec & plu-
rima inibi diuinitus miracula. p[ro]stante
domino nostro ihesu christo. cui est honor. potes-
tas. gloria. per cuncta seculorum secula. AMEN.

In uigilia sancti andree apostoli. Et sancti euangelii.
Et illi tempore. Stabat *secundum iohannem.*
iohannis et octo discipulis eius duo. et respiciens ihesum
ambulantem dicit. Ecce agnus dei. Et audie-
runt eum duo discipuli loquentem. & secuti
sunt ihesum. & reliqua. *Omnia uenera-
bilis Bede presbiteri de eadem lectione.*

Tanta ac talis est scripture diuine subli-
 mitas. ut non solum uerba que a sc̄is.
 ut ab ipso dño dicta referuntur. sed etiam
 circumstantia rerū que simpliciter posita
 uidetur. spūalibus sit plena mysterijs. Ecce
 enim narrante euanglio fr̄s km̄ audiu-
 mus quia stabat ioh̄s et ex discipulis eius
 duo. et respiciens ihm ambulante[m] dicit.
 ecce agnus dei. statimq; cognouimus. im-
 mo iam notum ad memoriam reuocau-
 mus. quare ihm precursor suus agnum
 dei uocauerit. quia uidelicet eum pre ce-
 teris mortalibus singularit̄ innocentem.
 hoc est ab omni peccato mundū nouit.
 quia nos suo sanguine redempturū. quia
 dona sui uelleris sponte largiturū. ex quo
 uestem nobis nuptiale[m] facere possim. idē
 exempla uiuendi nobis relicturū p̄uidit.
 quibus in dilectione calefieri deberemus.
 Hoc ḡ testimoniū p̄cursoris dñi quia fa-
 cile patet fidelibus. citum amoris inti-
 mi fomitē audientium cordibus infun-
 dit. Sed non est putandum. quia sine
 certi ratione mysterij hoc relaturus eūn-
 glista p̄nuserit. stetit ioh̄m cum discipu-
 lis. ihm uero ambulasse. et illo utiq; am-
 bulasse. ubi sequentibus se discipulis io-
 hamis mansionem in qua habitabat osten-
 deret. ceteraq; huiusmodi que sequentia

lectionis euangelice commemorant. si enuclea-
tus discutiantur inueniuntur celestibus re-
dundare mysterijs. Stabat enim iohs et res-
pexit ihm: quia in magno iam culmine per-
fectionis animi gressum fixerat. unde uire cel-
situdinem diuine maiestatis mereretur intue-
ri. Stabat. quia illam uirtutum artem conscen-
derat: a qua nullis temptationum posset im-
probitatibus deici. Stabat cum illo et discipuli.
quia magisterium eius corde sequebantur
immobili. Et respiciens inquit ihmambu-
lantem dicit. Ecce agnus dei. Ambulatio ihu
dispensationem incarnationis qua ad nos ue-
nire. ac nobis exempla uiuendi prebere digna-
tus est insinuat: sicut mansio eternitatem diuini-
tatis in qua semper est pater equalis apertissime
designat. Respiciens ergo ihm ambulantem io-
hannes dicit. Ecce agnus dei. Quia uidens
eum inter homines conuersantem. profectumque
illis uite celestis et factis demonstrantem et
uerbis: apte denuntiabat quia non ipse
ut putabant. sed ille esset. qui ad redemp-
tionem generis humani a deo patre esset mis-
sus in mundum: ille qui formam innocentie
et pacencie in se credentibus esse daturus. De
quo in carne uenturo prophetia dicebat.
Sicut ouis ad occisionem ducetur. et sicut ag-
nus coram tondente se sine uoce. sic obmu-

39

tescet Et iterum. Ipse autem uulneratus est
propter peccata nostra: et luoze eius sanati sumus.
Et audierunt eum duo discipuli loquentes: et
secuti sunt ihm. Testimonium phibente iohē
quia ihe esset agnus di. secuti sunt illum di
scipuli magis desiderantes ab ipso ihu quā a
p̄cursoze illius uerbum gr̄e p̄cipere: quo et
ipsi mererentur magnoz dei sorte computari.
Frat autē andreas fr̄at̄ s̄ymonis petri. unus
ex duobus qui audierant a iohē: et secuti
fuerant eum. Inuenit hic p̄mum fr̄at̄e su
um s̄ymonem: et dicit ei. Inuenimus messi
am: quod est int̄pretatū xp̄c. Et adduxit
eum ad ihm. Andreas dñm quē inuenit:
etiam s̄ymoni fr̄i sequendū euangl̄izat: q̄a
hoc est uere dñm inuenire. uera illius dilec
tione feruere. fr̄at̄ne quoq; salutis curam
gerere. Ille autē p̄fecte conditoris sui ducatū
sequitur: qui etiam p̄mū quantū ualet
habere comitatum nititur. Inuenimus inq̄t
messiam: quod est int̄pretatū xp̄c. Messias
idem quod xp̄c est: sed messias hebreo ser
mone. xp̄c dicitur greco. latine autem unct̄.
int̄pretatur. Unde et crisma grece: latine unc
tio dicit̄. Xp̄c autem id ē unctus appellatur
dominus: quia sicut petrus ait. unxit
eum d̄s spiritu sc̄o et uirtute. Unde etiam
psalmista in eius laude loquitur. Unxit te
deus deus tuus oleo leticie p̄re consortibus

tuus. Consortes autem eius nos uocat. qui ad ac-
cipiendam sp̄c sc̄i gratiam in baptismo etiam
crismate uisibili p̄ungimur. et a xpi nomine
xp̄iani uocamur. Sed ille p̄ consortibz unctus
est. cui sicut ioh̄s baptista testatur non ad
mensuram dat d̄s sp̄m. s; omnia dedit in ma-
nus eius. Nam de consortibus eiusdem unctio-
nis dicit ^{ap̄ls.} Vnicuiq; autem ur̄m data ē
gratia sc̄dm mensuram donationis xpi. Vo-
cabantur autē cristi et sacerdotes in lege &
reges. in figurā nimirū eiusdem ueri regis et
pontificis magni dñi ac saluatoris: in cuius
t̄po etiam materiali h̄nebantur oleo. Nō
solum autem illi. s; et nr̄i temporis fideles.
Ut a xpo xp̄iani ita etiam ab ipsa sacri crisma-
tis unctione. ab ipsa sp̄c gr̄a qua consecran-
tur xpi recte nuncupantur. p̄pha teste qui
ait. Existi in salutem ipsi tui. ut saluos fa-
cias xp̄os tuos. Exiit quippe in salutem po-
puli sui. ut saluos faciat xp̄os suos. qui
p̄t nos homines et p̄pter nr̄am salutem de-
scendit de celo. et incarnatus est. ut nos
sp̄uali gr̄a p̄unctos ac sanatos sui sc̄i nōis
donaret esse participes. Dequirur. Intuitus
autem eum ih̄c dixit. Tu es symon filius io-
hanna. Intuitus est symonē ih̄c non exte-
rioribus solum oculis. sed et int̄no diuini-
tatis intuitu iuxta illud samuelis. homo
uidet in facie. deus autem intuetur cor. vi.

dit cordis eius simplicitatem. uidit animi subli-
mitatem. cuius merito cuncte esset p̄ferendus
ecclesie. Vidit. quia uocante andrea feruente ad
se amore puolauerit. ideoq; uementē mox fa-
miliari affatur eloquio. Tu es inquit simon
filius iohanna. Hec magnum est dñō uocabu-
lum cuiuslibet hominis uel patris eius dice-
re. qui omnium scōz nomina scripta tenet
in celo. Sed positurus discipulo nomen me-
ritū sublimioris ditaturus uocabulo quod
totius ecclesie p̄suli congrueret. primo uoluit
ostendere. quia quod a parentibus acceperat
nomen. etiam ipsum significatione uirtu-
tis non careret. Symon ḡ obediens. iohanna
dicitur dñi gratia. Tu es simon filius iohan-
na. tu es obediens filius gr̄e dei. Et merito
ille obediens nomine censetur. qui et pri-
muitante andrea mox dñm uidere cura-
uit et post modum cum ipse dñs eum ad
discipulatum uocaret. statim cum eodem
andrea quem paritē uocauit. relictis rebus
quoz usū uiuebat. eum sequi non distulit.
Unde et andree quoq; nomen ueram m̄tis eius
imaginem p̄ferit. Andreas namq; grece.
latine dicitur uirilis. Et ille libentē dñm
ut ad predicationem iohannis. ut ad ipsi-
us dñi uisionem sequendo. ad eoz se sorte
p̄tinere docet. qui temporalia que possidet.
fortiter et̄noz amore contempnunt. qui

credentes uidere bona dñi in t̄ra uiuentium.
donec hec p̄cipiant expectare dñm cum psal
mista. et uirilit̄ agere. ac cor suum confortare
contendit. Quod autē symon filius fuit iohan
na. id ē gr̄e dei. apte demonstrat. quia quic
quid deuote obediētionis dño impendit. q̄c
quid merito obediētie p̄mij pennis a dño
p̄cepit. totum hoc nimirum p̄ueniente se gr̄a
sup̄ne pietatis ut habere posset accepit. Ecce
audistis carissimi. quare primus ap̄tor. prius
symon dictus. quo mysterio filius sit iohanna.
Restat p̄scrutari. quod archani contineat no
men. quo cum demuo saluator appellauit.
Tu inquit uocaberis ceph̄as. quod int̄pretat̄
petrus. Neq; uero petri uocabulo quasi hebo
ut syro aliam int̄pretacionē querere oportet.
s; pro certo nosse. quia idem grece & latine pe
trus. quod cyriace cephas significat. et in utq;
lingua nomen a petra duruatum est. Cure
mus autem fr̄s km̄. ut huius petre p̄sidio
semp adherentes. nulla labentium rerum
contrarietate t̄rente. nulla blandiente sere
nitate. a fidei firmitate diuellamur. Neglec
tis delicijs temporalibus sola nos in p̄senti
redemptoris nr̄i dona celestia delectent. so
la int̄ erumpnas sc̄li spes uisionis illius con
soleatur. Reclamus seduli egregium dauid.
pp̄he et regis exemplum. qui cum in tantis
regni affluentis honoribus ac diuitijs nullū

anime sue solatium. posset inuenire. tandem
erecto ad supna desideria mentis intuitu. me-
mor fuit dei et delectatus est. Ut usq: ad can-
dem eius uisionem puenire mereamur. obsta-
cula uicioꝝ que hanc impedire solent sataga-
mus a nro et corpore & mente secludere. neq:
enim ad eum nisi rectis operum gressibus p-
uenitur. neq: facies eius munda nisi a mun-
dis corde uidetur. Beati autem mundo corde.
quoniam ipsi dñm uidebunt. Quod ipse no-
bis p̄stare dignetur. qui est p̄mittere digna-
tus ihc xpc deus & dñs n̄r. qui uiuit et reg-
nat cum patre in unitate sp̄s sc̄i. per om-
nia scla scloꝝ. amen. *In uigilia aploꝝ petri
et pauli. le sc̄i cūingli. scdm iohanneoꝝ.*

¶ Dicit simoni petro ihc. Simon iohis.
diligis me plus his. Dicit ei. Etiam dñe. tu
scis quia amo te. Pasce agnos meos. Et cetera.

¶ Omnia uenerabilis Beate patris. deinde lectioe.

Quoniam uirtutem nobis perfecte dilectio-
nis presens sc̄i euangelij lectio
commendat. Perfecta etenim di-
lectio est. qua dñm ex toto corde. tota anima.
tota uirtute. proximum autē tāquā nosipos
diligere iubemur. Et neutra harum dilec-
tio sine altera ualet esse p̄fecta. quia nec d̄s
uere sine proximo. nec sine deo uere potest
proximus amari. Unde dñs tociēs int̄oga-
to petro an se diligeret. & illo respondente

quod eum ipso teste diligēt. adiungebat per
singula. ita concludens pascite oues meas. siue
pascite agnos meos. Ac si apte diceret. hec sola et
uera est probatio integri in dñm amoris. si
erga fratres studueris curam solliciti exercere
laboris. Nam quicūq; fratri opus pietatis
quod ualet impendere negligit. minus iusto
se conditorem diligere ostendit. cuius man
datum in sustentanda proximi necessitate ē
tēpnit. Que profecto caritas. qm̄ sine diuine
grē inspiratione minime possit haberi. taci
te quodāmodo dñs insinuat. qui petrum de
illa introgans. symonem eū iohis. quod n̄quā
alias cognominat. Symon inquit iohis. di
ligis me plus his. Vbi quamuis simplicit̄ m̄
tio facta t̄rem parentis eius possit intelligi
non tamen ab re est. si quis nomine iohis
donū sup̄ne generationis mystice indicatū
uelit accipere. De quo iohannes apostolus.
āmonendo testatur. carissimi diligamus in
uicem. qm̄ caritas ex deo est. et omnis qui di
ligit ex deo natus est. et cognoscit dñm. Symon
nāq; obediens. iohs dicitur dei grā. et p̄terea
primus recte ap̄tor. cum de amore suo requi
ritur symon iohis. id est obediens dei grē uo
catur. ut liquido cunctis ostendatur hoc qđ
maiore p̄ ceteris obedientia dñi uisus obseq̄
tur. quod ardentiore illum caritate amplex
titur. non humani meriti. s; muneris esse

diuini. Unde et apłs paulus. eadem gratia
 confortatus aiebat Quia caritas dei diffusa
 est in cordibus nr̄is. p̄ sp̄m sanctū qui dat̄
 est nobis. Qui ḡ ceteris fragrantius dñm ama
 re probatur. filius iohis cognominatur. q̄a
 nimirū uirtus eiusdem amoris. non nisi
 p̄ grām sp̄e p̄cipitur. Qui tamen notandum
 quam caute et circūspecte testimoniū suo
 reddat amori. cum dño sciscitante. an se pl̄
 alijs diligeret. non est ausus respondere.
 tu scis quia amo te plus his. sed temperata
 ac simplici uoce. etiam dñe inquit. tu scis q̄
 amo te. Quod est apte dicere. Scio quidem q̄
 ipse te ut tu melius nosti integro corde diligo.
 quantum uero te alij diligant. michi quidē
 ignotum. sed tibi sunt omnia nota. Cuius cau
 tela responsionis nr̄e profecto est institutio lo
 cutionis. simul et cogitationis. ut uidelicet ei
 exemplo discamus minus de nr̄e conscientie
 puritate presumere. minus temere de frat̄ne
 conscientie occultis iudicare. in dubijs maxime
 rebus. & que qua intentione. uel necessitate ge
 rantur. inspicere nequimus. Nam de apłis
 fr̄m erratibus non solum potestatem. sed et
 preceptum iudicandi ut corrigantur habe
 mus. dicente dño. Si peccauerit fr̄ tuus in
 crepa illum. et si penitentiam egerit. dimitte
 illi. Ambigua autem eor̄ gesta. et que in quā
 libet partem interpretari possunt. diuino po

viii.

tuis examini referuari iubemur. Dicit namq;
apls. Nolite ante tempus iudicare. quoadusq;
ueniat dñs. qui et illuminabit abscondita te
nebrarum. et manifestabit consilia cordium.
Siquidem et ipse petrus idcirco se in hac domi
nica int̄rogatione. cauti⁹ respondendo cohi
bebat. quia meminuit se pridem imminente
eius passione. plus sibi constantie tribuisse quā
haberet. spondendo uidelicet se esse paratum.
et in carcerem et in mortem ire cum illo. qui
necdum erat idoneus instante piculo saltem
confiteri quia noss̄ illum. ut quia fuiss̄. ali
quando cum illo. Instructus ḡ piculo priore
cauti⁹ loqui cum dño. quem bene didicerat
humane conscientie statum melius nosse. quā
ipsa se conscientia ullatenus posse sufficeret.
De frat̄ni quidem cordis occultis. nil pro⁹fus au
det definire. de sui autē amoris integritate n̄
sumet solius s; et ipsius qui int̄rogabat dñm
testimoniū pandit. etiam inquiring dñe tu scis
quia amo te. O quam felix et pura conscientia
que conditori suo cuius nuda oculis. et apta no
tuit omnia. dicere non metuit. domine tu scis
quia amo te. Quam casta et scā anima. que
et suam cogitationē dño patere non dubitat
et se nil aliud quam ea que dñs approbat co
gitare non ignorat. Unde bene in apokalip
si scōr. corda fialis aureis comparantur. di
cente iohanne. Et habebant singuli cytharas

103
et fialas aureas plenas odoramentorum. que sunt
orationes sanctorum. Citharas quippe aureas hinc
electi. quia omnis eorum sermo. omne quod
de illorum actibus ad noticiam proximorum. fama
uulgante personauerit pure dilectionis luce
rutilum apparet fialas quoque habent aureas.
que sunt uasa patula amplitudine diffusa
quia corda sua. quo uerius solo eiusdem di-
lectionis sentiunt igne splendescere. eo latius
hec diuinis gaudent pandere conspectibus.

Ubi recte subiungitur plenas odoramentorum. que
sunt orationes sanctorum. fiale namque auree odora-
mentorum plenitudine redundant. cum fulgida
caritate iustorum precordia. uirtutum quoque spiritalium
opimione proximis innotescunt. Et pulchre ip-
se qui hec uidebat iohannes interpretando sub-
didit. que sunt orationes sanctorum. Odoramenta enim
fialarum sunt orationes sanctorum. quia quicquid
boni operantur aut dicunt. qui simplici intencio-
ne deo deseruiunt. totum profecto hoc. uice
pro eis orationis adimplet. quando deuotionem
mentis eorum diuinis commendat aspectibus. Neque
aliter apticum illud preceptum quo ait. sine int-
missione orate. proficere ualemus. nisi omnes
actus. sermones. cogitatus. ipsa etiam silentia
nra ita domino donante dirigamus. ut singula
hec cum amoris illius respectu temperentur.
cuncta perpetue nostre salutis proficua reddant.
Prouida autem pietate dominus scio petrum an se

103

diligat interrogat. ut ipsa terna confessione uin-
cula. que illum ter negando ligauerant absol-
uat. Et quotiens t̄ritus eius passione. quod cum
nosset negauerat. totiens eius resurrectione re-
creatus. quod illum toto amet corde testatur. Pro-
uida dispensatione tercio confitenti amorem.
t̄tioq; pascendas suas oues cōmendat. quia dece-
bat ut quotiens in pastoris fide titubauerat. to-
tiens eum renouata fide pastoris. membra quoq;
eiusdem pastoris iubeatur curare. Quod enim
hic dicit ei. pascce oues meas. hoc est utiq; quod
ei ante passionē aptius dixerat. ego autē roga-
ui pro te ut non deficiat fides tua. et tu aliquā-
do conuersus confirma fratres tuos. Quod enī
petro dictum est pascce oues meas. om̄ib; utiq;
dictū est. hoc namq; erant et ceteri apli quod
fuit et petrus. s; primatus petro datur. ut
unitas ecclie commendetur. Pastores sunt
omnes. s; grex unus ostenditur. qui et ab
aplis omnibus tunc unanima consensioē
pasccebatur. et deinceps a successoribus eor-
um communi cura pascitur. quorū plurimi cō-
ditorem suū morte. om̄s autē uia sua clarifi-
care probantur. Non solum autem maxima
illa ecclie luminaria. sed et reliqua electorū
turba. uel uiuendo. ut moriendo dñm suo
quiq; tempore clarificat. Quorū uestigia nos
quoq; fr̄s mei nr̄o tempore sequi oportet. et
uite uidelicet nr̄e ordinem. ad exempla bo-

104
noꝝ dirigendo. et in p̄posita uite rectitudine
ad mortem usq; p̄sistendo. ut socij conuer
sationis eoz existentes. socij etiam remunera
tionis mereamur effici. hoc autem ita per
ficiemus. si iuxta huius sacratissime lectionis
tenorem & redemptorem nr̄m debito affectu
cōplectimur. et erga proximoz salutem. fra
t̄na sollicitudine uigilamus. ipso opitulan
te qui hec & nos facere iubet. & se facta re
munerare pollicetur. ih̄c xp̄c dñs nr̄. qui ui
uit & regnat cum patre d̄s. in unitate sp̄c
sc̄i. per omnia sc̄la sc̄loꝝ amen. **De sc̄a tri**

Omnis itaq; scriptura **sc̄. l. unitate**
ueteris ac noui testamenti diuin
tis insp̄uata. si catholice intelligitur.
hoc insinuat quod pat̄ & filius et sp̄c sc̄s un̄
sit deus eiusdem substantie. unius essentie.
atq; inseparabilis in diuinitate unitatis.
Ideoq; non sunt tres dij. s; unus d̄s pater &
filius & sp̄c sc̄s. quanius pat̄ filium genuerit.
& ideo filius non sit qui pat̄ est. filiusq;
a patre sit genitus. et ideo n̄ sit pat̄ qui fili
us est. sp̄c sc̄s nec pat̄ sit nec filius. s; tantum
patris & filij sp̄c patri et filio etiam ipse coeq̄
lis. et ad trinitatis p̄tinens unitatem. Et hec
trinitas unus est deus. ex quo omnia. per
quē omnia. & in quo omnia beato paulo ap̄to
attestante. ubi ait. Qm̄ ex ipso et p̄ ipsum &
in ipso sunt omnia. Ipsi gl̄a. in sc̄la sc̄loꝝ.

Teneamus igitur firmissime patrem et filium et spiritum
sanctum unum esse naturaliter deum. neque tam ipsum pa-
trem esse qui filius est. nec filium ipsum esse qui pa-
ter est. nec spiritum sanctum ipsum esse qui pater aut filius
est. Una est enim patris et filii et spiritus sancti essentia.
in qua non est aliud pater aliud filius. aliud spiritus
sanctus: quantum personaliter sit alius pater. alius filius. alius
spiritus sanctus. Quod nobis maxime in ipso sanctarum scrip-
turarum demonstratur initio. ubi deus ait. facia-
mus hominem ad imaginem et similitudinem nostram.
Cum enim singulari numero dixit imaginem
ostendit unam naturam esse. ad cuius ima-
ginem homo fieret. Cum uero dicit pluraliter
nostram. ostendit deum ad cuius imaginem homo
fiebat non unam esse personam. Si enim illa una
essentia patris et filii et spiritus sancti una esset persona non
diceretur ad imaginem nostram. sed ad imaginem
meam. non dixisset. faciamus sed faciam. Si uero
in illis tribus personis tres essent intelligende. ut
credende substantie non diceretur ad imaginem
nostram. sed ad imagines nostras. Sed ad unam imaginem
unius dei homo factus dicitur. ut una sancte tri-
nitatis essentialiter diuinitas intimeretur. hanc ergo
trinitatem personarum atque unitatem nature. pro-
pheta ysaiah reuelata sibi non tacuit cum se dixit
seraphim uidisse clamantia. sanctus sanctus sanctus. dominus deus
sabaoth. Ubi prorsus in eo quod dicitur trino sanctus
personarum trinitatem. in eo uero quod semel di-
citur dominus deus sabaoth. diuine nature cognosca-

105
mus unitatem. Plane absq; omni dubitatione
credendum est patrem z filium z spm scm unū
esse dñm. omnipotentem. etñum. incōmutabile.
et singulus horz dñs. z simul omnes unus deus.
& singulus quisq; horz plena & pfecta. & etna
substantia. et simul omīs una substantia. quia
quicquid ē pat̄ qđ dñs est. quod substantia est.
quod etñitas. hoc filius. hoc spiritus scs est.
Ita etiam z filius in eo quo est dñs. quo substantia
est quo etñitas est. hoc pat̄ est. hoc sp̄c scs est. Et
quicquid sp̄c scs est. eo quo deus est quo substan-
tia ē. quo etñitas est. hoc pat̄ est et filius. Una
in tribus diuinitas. una essentia. una omni-
potentia. z quicquid substantialit̄ de deo dici
potest. Si forte de solo patre int̄rogatus fueris
quid sit pat̄. responde. dñs. Int̄rogatus de filio.
responde dñs. Int̄rogatus de sp̄u sc̄o. responde dñs.
Si int̄rogat̄ fueris simul de patre z filio z sp̄u sc̄o
non deos. s; dñm responde unum. omnipoten-
tem incōmutabilem. Sciendū est quod quedā
de deo substantialit̄ dicuntur. vt est. dñs mag-
nus omp̄e. z quicquid ad se dicitur. id est sub-
stantiam diuinitatis significans. Quedam itaq;
relatiue dicuntur ut pat̄ ad filium. z filius
ad patrem. z sp̄c scs relatiue ad patrem z fili-
um. Ad se aut̄ siue pat̄ siue filius. siue sp̄c scs
deus dicitur. Itaq; pat̄ eo quo dñs est. hoc ipso
substantia est. quia eiusdem substantie fili-
us. proculdubio z filius dñs. z sp̄c scs dñs. At uero

deus eo quo pat̄ est relative dicitur. quia non sub
stantie nom̄ est. s; refertur ad filium. Non sic di
cimus filium patrem esse. quomodo dicim; fi
liū dñi esse. nec ita dicim; patre filium esse. sicut di
cimus dñm esse. quia deus substantialit̄ dicit̄.
pat̄ z filius & sp̄s sc̄s relative dicuntur. Sicut
enim relative pat̄ z filius dicuntur. ita z sp̄s
sc̄s ad patrem z filium quodam̄ relative dicit̄.
quia pat̄s z filij sp̄s est. Sed ipsa relatio sp̄s sc̄i
non ita reciprocatone conuerti poterit sicut
pat̄ z filius. Nam pat̄ filij pat̄ dicit̄. z filius pa
tris filius dicit̄. sp̄s uero sc̄s uniformit̄ dicit̄
ad patrem & filium. & pat̄s z filij sp̄s est. Dica
mus enim sp̄m sc̄m sp̄m pat̄s. s; non uicissim di
cimus patrem sp̄s sc̄i ne filius eius intelligatur
sp̄s sc̄s. Item dicimus sp̄m sc̄m sp̄m filij. s; non
dicimus filium sp̄s sc̄i. ne pat̄ eius intelligatur sp̄s
sc̄s. Dicitur et idem sp̄s donum dñi. quia deus
donator doni sui est. In quibus nominibus
circūferri potest uicissim relationis regula. ut
si dicamus donator doni. z donum donatoris
quia in his uocabulis potuit inueniri usita
ta huic cathagorie que dicitur ad aliquid cir
cumlatio. Ergo hoc donum dei id est sp̄s sc̄s
qui de patre & filio equalit̄ procedit. ineffa
bilis quedam patris filijq; cōmunit̄ est. et idō
fortasse sic appellatur quia patri & filio potest
eadem appellatio conuenire. Nam hoc ipse p
prie dicitur quod illi cōmunit̄ dicuntur. q̄a

& pat̄ sp̄c̄ et filius sp̄c̄. et pat̄ sc̄s. & filius sc̄s rec
 te dicitur. Ergo ut nominibz iunctis que sepatim
 utriusq; p̄sone conueniunt. utriusq; cōmunio ip̄e
 significetur. uocatur sp̄c̄ sc̄s. qui ē t̄tia p̄sona in
 sc̄a trinitate pat̄ et filio p̄ omnia coequalis.
 coet̄nus. ⁊ consubstantialis. Et hec trinitas unus
 ē d̄s. solus bonus. magnus et̄nus. omp̄c̄. Ipse s̄
 unitas. deitas. magnitudo. bonitas. om̄ipoten
 tia. & quicquid a se substantialit̄ dicitur. Non
 ita in relatiuis uocabulis intelligendū est ut
 dicendum. quia dici n̄ potest pat̄ sibi pat̄ ut
 filius sibi filius. ul' sp̄c̄ sc̄s sibi sp̄c̄ sc̄s. s; hec relati
 ua uocabula ad aliam proculdubio p̄sonam
 referri debent. Quicquid ḡ ad se dicuntur pa
 t̄ ⁊ filius. n̄ dicūt al̄t̄ sine altero. id est quicquid
 dicuntur quod substantiam eor̄ ostendit. ambo
 simul dicuntur. Si hec ita sunt iam ḡ nec pa
 ter est deus sine filio. nec filius sine patre. id est
 n̄ ita dicitur pat̄ d̄s. quasi filius non sit deus
 nec filius ita dicitur d̄s. quasi pat̄ n̄ sit deus. s;
 ambo simul d̄s. etiam et unus deus. Quo cir
 ca quicquid sc̄dm substantiam ul' et̄nitatem
 de eis dici potest. ambo simul sunt. quamuis
 de filio dicatur deus de deo. lum̄ de lumine. am
 bo simul d̄s. ambo simul lumen. Sed non pa
 ter d̄s de deo. nec lum̄ de lumine. Ambo tamen
 simul. ⁊ semp̄ simul unus d̄s. ⁊ unum lumen.
 Sic etiam et de alijs appellationibus que sc̄dm
 substantiam dicuntur. id ē quod simul abo

Et dicitur debet. ut omnipotens. magnus. bonus. eternus &
cetera que ad se dicuntur. Quod si ita est. hoc solum
de eis dici non potest. illud de illo. quod simul a
bo non sunt. sicut uerbum de uerbo dici non potest.
quia non simul ambo uerbum sed solus filius. non
imago de imagine. quia non simul ambo imago
sed solus filius imago. nec filius de filio. quia non si
mul ambo filius. nec pater de patre. quia non simul
ambo pater. Et ideo quod euangelista ait. et uerbum
erat apud deum. mutuum est. ut sic intelligatur.
uerbum quod solus est filius. erat apud deum. Quod
non solus est pater. sed pater et filius simul deus. In quo
perfecte intelligitur. quod non precessit generator illud
quod genuit. Et quod ipse in euangelio ait.
Ego et pater unum sumus. Unum sumus enim.
id est quod ille hoc et ego. secundum essentiam. non secundum
relatiuum. Quod dicimus lumen de lumine. non
duo lumina intelligenda sunt. ut separatio
luminis. ut ita intelligendum est. quod filius
effulgentia eterna luminis est eternus. sicut imago
sempiternae substantiae sempiterna est imago. Exem
pli gratia. Si queris quid sit abraham. iuxta sub
stantiam respondetur. homo. Si queris de abraham
cur pater sit relative respondetur. quia filium habet
ysaac. Si queris de ysaac cur filius sit. relative
respondetur. quia patrem habet abraham. Omnis
uero relatio ad aliud aliquid profertur. Et haec
regula relationis. in personis sanctae trinitatis intelli
genda est. Si uero interrogatus fueris de deo. cur dicatur

107
107
pat̄. relative responde. quia filiū habet. Ita et
am et de filio relative responde. ideo esse filium.
quia habet patrem. Si ergo dictū fuerit tibi
de deo. quomodo pat̄ hoc est quod filius. aut
filius hoc ē quod pat̄. responde. Scdm substan
tiam hoc ē filius quod pater. ⁊ pat̄ quod filius
quia unus est d̄s. ⁊ una substantia pat̄ ⁊ fi
lius. Ad se enim d̄s substantialit̄ dicitur.
ad patrē filius. ut ad filiū pat̄ relative dicit
tur. Iuxta p̄sone p̄tate non ē pat̄ qui fili
nec filius qui pat̄ iuxta substantie unitate
hoc est pat̄ quod filius. id ē un̄ d̄s om̄p̄e.
Quicquid ḡ ad seip̄sū dicit̄ d̄s. et de singlis
p̄sonis d̄r̄ patrē ⁊ filio et sp̄ū sc̄o. et simul de
ipsa trinitate non pluralit̄ s; singularit̄ di
cendum est. qm̄ quippe n̄ aliud est deo esse
⁊ aliud magnū esse. ut aliud esse. ⁊ aliud
bonum esse. s; hoc idem illi est et esse. ⁊ mag
num esse. et esse. ⁊ bonum ēē. Propterea sic
non dicim̄ tres deos. nec tres essentias. sic
n̄ dicim̄ tres magnitudines. nec tres boni
tates. s; unū d̄m. unam essentia. et unā
magnitudinem. et unam bonitatem. Absq;
omni scilicet dubitacione credi necessari
um est. quod pat̄ plenus et p̄fectus est d̄s.
filius plenus. et p̄fectus ē d̄s. sp̄c sc̄s ple
nus. ⁊ p̄fectus ē d̄s. Non tam̄ tres di. pat̄
⁊ filius et sp̄c sc̄s. s; unus d̄s plenus et p̄
fectus. Nec aliquid manus tres simul dic

107

ti pater et filius et sp̄s sc̄s. quā unusquislibet ut
pater ut filius ut sp̄s sc̄s. quia eadem magnitudo
est in unaquaq; p̄sona semel dicta. que est in d̄o
p̄sonis simul nominatis. Non ita dicimus in ho-
minibus fieri posse. Abrahā plenus homo. Isaac
plenus homo. Jacob plenus homo. Et h̄i om̄s
unius substantie. quantū ad humanā p̄tinet
naturam. Non tamen hi tres unus homo. sed
tres omnimodis homines. et aliquid maius in
tribus cognoscitur. q̄m in quolibet uno eor.
Item abrahā unus homo. n̄ tamen tres p̄sone
in eo. sicut in uno deo tres sunt p̄sone plene
et p̄fecte. s; una p̄sona in abrahā. sicut in uno
solet homine esse. In deo autē nichil quidem
sc̄dm accidens dicitur. quia nichil in eo muta-
bile est. nec tam̄ omne quod de deo dicitur
sc̄dm substantiā dicitur. ut in superioribus
diximus. Quamuis enim dicat̄ pat̄ ad filiū
et filius ad patrem sc̄dm aliquid. non est ta-
men accidens patri patrem eē. l̄ filio filiū esse
quia & ille semp̄ pat̄. et ille semp̄ filius. quia
eēt̄tas et in cōmutabilitas negat accidentis
alicuius in deo instabilitatē. q̄ omne accidens
sc̄dm tempus ut esse. ut non esse potest. ut po-
tuit. ut etiam poterit quia pat̄ nūquā non
pat̄. ⁊ filius n̄quā nō filius. nec cepit unquā
pat̄ esse pat̄. nec filius eē filius. Quod si aliqn̄
do cepisset pater pat̄ eē. ut filius filius eē. ut
desineret esse quod erat sc̄dm accidens diceret̄

108

pat̄ ut filius. Si uero quod dicitur pat̄ ad
semetipsum diceretur non ad filiū. et quod
dicitur filius ad semetipsum diceretur non
ad patrem. scdm substantiā diceretur. S; pat̄
non dicitur pat̄ nisi ex eo quod est eius filius.
& filius non dicitur filius nisi ex eo quod habet
patrem. non scdm substantiā. ut dictum est
in p̄oribus. quia non quisq; eor̄ ad seipsum
s; ad inuicē atq; alterutrū ista dicuntur. neq;
scdm accidens. quia et quod dicitur pater.
et quod dicitur filius. eōm atq; incommuta-
bile est eis. Quamuis alius sit pat̄ alius filius.
non est tamen diuisa substantia pat̄ et filij.
quia hoc non scdm substantiā dicitur. sed scdm
relatiuū. Quod tam̄ relatiuū n̄ est accidens.
quia n̄ est mutabile. Cum itaq; tantus solus
est pat̄. ut solus filius. ut solus sp̄s sc̄s. quantum
est simul pater. & filius et sp̄s sc̄s. nullom̄ tri-
plex dicendus est d̄s. quia n̄ est quo crescat il-
la p̄fectio summe trinitatis. P̄fectus autē siue
pat̄ siue filius. siue sp̄s sc̄s. et p̄fectus d̄s pater
& filius. & sp̄s sc̄s. ideo trinitas potius quam
triplex dicenda est. Habent itaq; singule in
sc̄a trinitate p̄sone aliquid p̄rium quo inse-
parabili equalitate aliquā in se ostendant p̄-
prietatē. Pat̄ solus pat̄/filius solus filius. et sp̄s
sc̄s solus est sp̄s sc̄s. Et pat̄ hoc habet p̄rium
quod ex omnibus que sunt solus est. quia ab
alio non est. ac p̄ hoc solus est in pat̄nitas

persona non solum in diuinitatis essentia. Unigenitus
uero filius dei hoc habet proprium. quod ex solo idem
patre consubstantialiter et coessentialiter solus generatus
est. et in hoc persone sue proprietatem. Sanctus spiritus itaque hoc
habet proprium quod ex patre et filio equaliter procedit
et est ambo spiritus eiusdemque substantie. et eternitatis
cum patre et filio. Sed hec tria uere etiam tria sunt.
ineffabiliterque tria. et essentialiter tria. habentia proprie-
tates suas. Et hec tria unum et uere unum. et hoc
unum tres. Sed non tres patres. nec tres filii. nec
tres spiritus sancti. sed tres persone unius patris. unius filii unius
spiritus sancti. Et hi tres id est pater et filius et spiritus sanctus unum
sunt in natura. omnipotentia. eternitate. Sed hoc
etiam atque etiam firmiter tenendum est. nichil in sancta
trinitate ad se dictum plurali numero esse dicendum.
quod simplex illa summe diuinitatis natura singu-
lari numero designari debet non plurali. ac
ideo nec tres deos. nec tres omnipotentes. nec tres
bonos. nec tres magnos. nec tres essentias in deo
dicere falsum est. Cum enim personaliter alius sit pater. alius
filius. alius spiritus sanctus. his tamen unum est nature nomen.
quod dicitur deus. uel substantia. uel essentia. uel
omnipotentia. uel alia multa. que substantialiter
non relative de deo dicuntur. Indubitanter siquidem
credere debemus ipsam sanctam trinitatem esse in-
separabilis substantie atque essentie. inseparabiliterque
operari. quicquid a singulis personis. legimus operari
esse. Quamuis certissimum sit patrem esse solum.
qui dixit hic est filius meus dilectus. in quo in

109

complacuit et filiū esse solum. sup quem illa uox
solus patris sonuit. quando in iordane scdm hoīem
baptizatus est. idē unigenitus d̄s. qui carnem so-
lus accepit. & sp̄m sc̄m patris et filij solum esse.
qui in specie columbe sup eundem baptizatū
ascendentē de aqua descendit. & .l. die post resur-
rectionē xpi fideles in uno loco positos in lingua
rū ignearū uisione adueniens repleuit illam
tamen uerissime uocem qua solus locutus est
deus patris. & illam carnē qua solus homo factus
est unigenitus d̄s. et illam columbam in cuius
specie sp̄s sc̄s sup xpm descendit. illasq; linguas
igneas in quarū uisione fideles uno loco consti-
tutos repleuit. opa esse totius sc̄e trinitatis. idē
unius d̄i. qui fecit in celis & in t̄ra uisibilia &
inuisibilia uerissime credendum est. D̄s ḡ per
īmensitatē nature sue totā creaturā suā et im-
plet et continet. ac p̄ hoc totum quicquid est
implet patris. totum filius. totum sp̄s sc̄s. & patris
et filius & sp̄s sc̄s. naturalit̄ unus est d̄s. Inse-
parabilis igitur nature unitas. non potest sepa-
biles habere p̄sonas. hec uero summe trinita-
tis atq; indiuidue unitatis natura. que sola
est ubiq; tota. sicut ubiq; inseparabilem habet
unitatem nature. uel opis. sic separationem non
potest recipere p̄sonarū. Nominantur quidē
ille p̄sone aliquando singule. sed ita se uolu-
it ut la d̄s trinitas inseparabilem ostendere in
p̄sonis ut nullum ibi nom̄ sit in qualibet p̄

sona quod ad aliquā scdm relationis reglam n̄
referatur. sicut pat̄ ad filiū. ut filius ad patrem.
uel sp̄s sc̄s ad patrem z filiū uerissime refer̄. Ea
uero nomina que substantiā ut potentiā. ut es
sentiā dei significant. ut quicquid pprie ad se d̄r.
d̄s. omnibus p̄sonis equalit̄ c̄ueniunt. ut d̄s mag
nus. bonus. et̄nus. om̄p̄s. z omnia que naturalit̄
de deo dicuntur. Non ē ḡ aliquod nature nom̄ qd̄
sic pat̄ conuenire possit. ut aut filio. aut sp̄i sc̄o
equalit̄ conuenire nequeat. Dicitur enim pat̄ na
turalit̄ d̄s. s; naturalit̄ est d̄s. Et filius naturalit̄
est d̄s. et sp̄s sc̄s. Hec tamen tres dii. s; unus natu
ralit̄ d̄s. pat̄ z filius & sp̄s sc̄s. Idcirco inseparabilis
est sc̄a trinitas in p̄sonis. sensu. intelligentia. qm̄
uis in uoce sepabilia habeat nomina. quia plu
ralem numerū in nature nominibus. nulla
tenus recipit. In hoc ostendit̄ p̄sonas non posse
diuidi in sc̄a trinitate quia cuiuslibet p̄sone nom̄
semper ad alteram respicit p̄sonam. Si patrem dicis
filium ostendis: si filiū nominas patrem p̄dicas. Si
sp̄m sc̄m appellas. alicuius ēē sp̄m necesse ē ut intel
ligas. id ē patris & filii. Et hoc regularit̄ tenere debe
mus quod omnia nature nomina. l̄ essentie sic
in una p̄sona singularit̄. sic etiam in t̄bus semper
singulari numero dici debere. Siquis uero in
talibus exercitat̄ misteris sūme trinitatis uotis agat.
apud d̄m. ut intelligat que d̄i sunt. non mecum que
relis. quod ea scripsi. que in sc̄oz dictis doctor. legebā.